

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2014

Andrea Dobšíčková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Historie stavby Národního divadla od položení
základního kamene po znovuotevření v roce 1883**

Andrea Dobšíčková

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**Historie stavby Národního divadla od položení
základního kamene po znovuotevření v roce 1883**

Andrea Dobšíčková

Vedoucí práce:

PhDr. Jitka Bílková, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

Poděkování

Srdečně děkuji vedoucí práce PhDr. Jitce Bílkové, Ph.D. za odborné vedení, ochotu, vstřícnost a cenné rady při zpracování bakalářské práce.

OBSAH

1 ÚVOD	1
2 DOBA, KTERÁ PŘEDCHÁZELA VZNIKU NÁRODNÍHO DIVADLA	3
2.1 Stav před národním obrozením	3
2.2 České národní obrození.....	3
2.2.1 První etapa (1770-1805).....	3
2.2.2 Druhá etapa (1805-1830)	4
2.2.3 Třetí etapa (1830-1845).....	5
2.2.4 Čtvrtá etapa (1845-1856).....	6
2.3 Cesta k položení základního kamene Národního divadla.....	6
2.4 Prozatimní divadlo.....	8
3 NÁRODNÍ DIVADLO.....	11
3.1 Položení základního kamene.....	11
3.2 Výstavba.....	11
3.3 Výzdoba.....	14
3.3.1 Sochařská výzdoba	14
3.3.2 Malířská výzdoba	15
3.4 První otevření Národního divadla	18
3.5 Požár	20
3.6 Situace po požáru.....	21
3.7 Rekonstrukce.....	24

3.8	Výzdoba po požáru.....	25
3.9	Druhé otevření Národního divadla.....	28
3.10	Interiér.....	30
3.11	Úpravy Národního divadla po jeho druhém otevření.....	32
4	ZÁVĚR.....	38
5	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	39
6	RESUMÉ.....	42
7	PŘÍLOHY.....	43

1 ÚVOD

V bakalářské práci na téma Historie stavby Národního divadla od slavnostního položení základního kamene po znovuootevření v roce 1883 se pokusím seznámit čtenáře s dějinami této významné stavby. Námět jsem si zvolila na základě mého zájmu o kulturu a divadlo. Národní divadlo považuji za jednu z nejvýznamnějších českých kulturních památek a chtěla jsem se dozvědět více o okolnosti jeho vzniku a soustředění tehdejších umělců podílejících se na vytvoření této budovy tak významné pro český národ.

Hlavním cílem mé práce je zmapovat průběh výstavby Národního divadla v Praze od položení základního kamene po znovuootevření a porovnat tvář budovy při prvním a druhém otevření. Národní divadlo je samo o sobě obsáhlé téma. Proto jsem se rozhodla zaměřit především na historii jeho stavby. Ve své práci se nejprve pokusím stručně a přehledně shrnout dobu, která předcházela jeho vzniku. Následně se budu zabývat Národním divadlem, jeho výstavbou, výzdobou, požárem a rekonstrukcí.

Aby práce byla dostatečně přehledná, rozdělila jsem ji na dvě základní části. V první bych chtěla stručně představit přehled historických okolností, které vedly k myšlence postavit si vlastní české divadlo. V této části rovněž popíšu cestu, jež vedla k položení základního kamene. Domnívám se, že je pro dané téma nezbytné znát historické souvislosti, neboť cesta k Národnímu divadlu nebyla snadná. Ve druhé kapitole se věnuji jeho samotné historii. Tuto kapitolu ještě rozčlením na jedenáct menších podkapitol. V první z nich se zmíním o slavnosti položení základního kamene. Další dvě podkapitoly jsou věnovány výstavbě a výzdobě, na které se podílela řada významných umělců. Čtvrtá podkapitola zachycuje významnou událost a to první otevření Národního divadla a s ním spojené přípravy. Následující dvě podkapitoly pojednávají o požáru, jenž nečekaně zachvátil budovu Národního divadla, jeho šetření a přípravy na obnovu. V dalších třech podkapitolách se zabývám rekonstrukcí, výzdobě po požáru a druhém otevření. V předposlední podkapitole popisují interiér budovy. V závěrečné podkapitole pojednávám o úpravě, změnách a rozšíření divadla po jeho druhém a konečném otevření.

Při tvorbě bakalářské práce vycházím převážně ze sekundární odborné literatury. Mezi hlavní zdroje, které mi poskytly nejvíce informací, patří „*Národní divadlo: Historie a současnost budovy*“ od trojice autorek Zdeňky Benešové, Tat'ány Součkové

a Dany Flídrové, *„Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená“* od Františka Adolfa Šuberta, *„Historie stavby Národního divadla“* od Jaroslava Pacovského, *„Národní divadlo a jeho výtvarníci“* od Antonína Matějčka a *„Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla“* od Františka Žákavce. Poslední dvě zmíněné knihy podrobně pojednávají o stavbě a výzdobě Národního divadla.

2 DOBA, KTERÁ PŘEDCHÁZELA VZNIKU NÁRODNÍHO DIVADLA

2.1 Stav před národním obrozením

17. století představovalo pro české dějiny období temna. Po bitvě na Bílé hoře, která se odehrála roku 1620 a skončila porážkou stavovského vojska, se moci opět zmocnili Habsburkové.¹ Roku 1627 vydal Ferdinand II. Obnovené zřízení zemské, jímž upevnil pozici Habsburského rodu, uznal jen katolické náboženství a zrovnoprávnil němčinu jako úřední jazyk.²

18. století patřilo mezi poslední, které spadalo do raného novověku a značilo vyvrcholení změn politických, hospodářských, vědeckých a kulturních. Měnil se systém společnosti, filosofický a vědecký obraz přírody.³ Ve druhé polovině 18. století docházelo ke germanizaci, kdy spisovný český jazyk postupně vytlačovala a nahrazovala němčina. Němčina se stala jazykem filosofie a vědy. Český jazyk byl omezen jen na náboženskou a vzdělávací literaturu u nižších společenských vrstev.⁴

2.2 České národní obrození

V době největšího útlaku českého státu, kdy mnozí věřili v zánik českého národa, se objevily první známky touhy o povznesení českého jazyka a národa. Budoucí změny spočívaly v přeměnách hospodářského i společenského systému. Jednalo se zejména o záchranu českého spisovného jazyka, rozvoj kultury a vědy. Germanizace tedy byla hlavní příčinou obrozenecké aktivity.⁵

2.2.1 První etapa (1770-1805)

První fáze národního obrození se vyznačovala obranami českého jazyka, které byly projevem obrozenecké aktivity. Jeden z prvních, kdo se snažil český jazyk pozvednout obranným způsobem, byl protireformační kněz a historik Bohuslav Balbín.⁶

¹ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 67.

² KLÍMA, Arnošt. *Rok 1848 v Čechách*, str. 5.

³ VONDRA, Roman. *České země v letech 1705-1792: Rok absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků*, str. 11.

⁴ PETRÁŇ, Josef a spol. *Počátky českého národního obrození: Společnost a kultura v 70. až 19. letech 18. století*, str. 233-237.

⁵ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 145-147.

⁶ PETRÁŇ, Josef a spol. *Počátky českého národního obrození: Společnost a kultura v 70. až 19. letech 18. století*, str. 237.

Mezi nejdůležitější postavy první etapy národního obrození patřil Josef Dobrovský. K jeho důležitým dílům patří Německo – český slovník.⁷ Za prvního novodobého českého slavistu byl považován Václav Fortunát Durych. K oblasti dějepiscetví se řadili Gelasius Dobner a František Pelcl.⁸

Důležitou úlohu v rozvoji národního obrození představovalo divadlo.⁹ V první polovině 18. století postrádala Praha stálé divadlo s nepřetržitým provozem a divadelní společností. Po zániku prvního soukromého divadla, vzniklo v roce 1743 divadlo v Kotcích. Hrály se v něm převážně německé hry a opery. První české představení Kníže Honzík se odehrálo v roce 1771. V divadle v Kotcích se hrálo do roku 1783, kdy bylo založeno Hraběcí Nosticovo divadlo. V něm se zpočátku hrálo také německy, ale později se začaly hrát i české hry, které se staly velmi oblíbenými.¹⁰ Překlady vytvořil Václav Thám, který byl významnou postavou dějin českého obrozeneckého divadla.¹¹ Po úspěchu českých her začali čeští vlastenci usilovat o postavení samostatného českého divadla. Po svolení od císaře Josefa II. započali se stavbou divadla Bouda, později nazývaného Vlastenecké divadlo. I v tomto divadle se ale hrály kromě českých her i německé. V roce 1789 musela být budova stržena kvůli chátrajícímu stavu.¹² Poté se hrálo v bývalém klášteře U Hybernů v Hybernské ulici a od roku 1802 v Raymanském domě na Malé Straně.¹³

2.2.2 Druhá etapa (1805-1830)

Druhá fáze národního obrození se nesla v duchu klasicismu. V literatuře se klasicismus snažil překonat středověké tradice.¹⁴ Mezi nejvýznamnější nositele tohoto obrozeneckého programu patřila jungmannovská generace, která se snažila český jazyk pozvednout na vyšší úroveň.¹⁵

Hlavním představitelem druhé fáze národního obrození byl Josef Jungmann. Jeho hlavní dílo pěti svazkový česko-německý slovník výrazně obohatilo slovní zásobu

⁷ MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury II.: Literatura národního obrození*, str. 99-107.

⁸ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 94-100.

⁹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 89.

¹⁰ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 7-8.

¹¹ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 165.

¹² ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 8.

¹³ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 17.

¹⁴ TUREČEK, Dalibor. *Česká literatura národního obrození*, str. 35.

¹⁵ VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literárních směrů a skupin*, str. 198.

českého jazyka. Jan Kollár, stejně jako Pavel Josef Šafařík, usiloval o koncepci slovanské vzájemnosti.¹⁶ František Palacký, zakladatel nových moderních českých dějin, napsal v roce 1832 své životní dílo Dějiny národu českého v Čechách a na Moravě. Mezi významné české básníky patřil František Ladislav Čelakovský.¹⁷

Čeští vlastenci stále toužili po vybudování vlastního divadla. V roce 1821 vzniklo soukromé divadlo u Teisingrů, ve kterém se hrály převážně hry od Václava Klimenta Klicpery. Od roku 1824 se hrálo v obnoveném Stavovském divadle, v němž se hrála pravidelně česká představení. Oblíbenou se stala opera. Kromě Prahy se začalo divadlo rozvíjet i na českých vesnicích. Většinou se jednalo o ochotnická představení, jejímiž podněcovateli se stali vysokoškolští studenti. Oblíbenými se na českých vesnicích stali loutkáři. Mezi nejvýznamnější patří Matěj Kopecký, který se stal „zakladatelem naší loutkářské tradice“.¹⁸

2.2.3 Třetí etapa (1830-1845)

V této fázi dosáhl obrozenecký program svého vrcholu a utvořil se společenský základ české literatury.¹⁹ Do umění, literatury, filosofie, vědy a politiky výrazně zasáhl myšlenkový proud romantismus, jenž se vyznačoval citem a vášní. K tomuto směru se řadili Karel Hynek Mácha, Josef Kajetán Tyl a Karel Jaromír Erben.²⁰

Josef Kajetán Tyl se už od svých mladých let zajímal o divadlo. V roce 1829 se angažoval do kočovné divadelní společnosti Karla Hilmera, která se roku 1830 rozpadla. Tyl se uplatnil jako herec a dramatik ve Stavovském divadle v Praze. Jeho první dramatické dílo se nazývalo Výhoň Dub. 21. prosince 1834 byla uvedena jeho nejvýznamnější divadelní hra Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka, ve které poprvé zazněla píseň Kde domov můj, která se později stala českou hymnou. Následně se rozhodl založit ochotnickou skupinu. Představení Kajetánského divadla byla neveřejná. První veřejné představení se konalo 22. února 1835. Kajetánské divadlo hrálo až do června 1837.²¹

¹⁶ HORA-HOREJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*, str. 58-68.

¹⁷ NOVÁK, Jan Václav. *Přehledné dějiny literatury české*, str. 314-345.

¹⁸ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 308-311.

¹⁹ VLAŠÍN, Štěpán. *Slovník literárních směrů a skupin*, str. 199.

²⁰ NOVÁK, Jan Václav. *Přehledné dějiny literatury české*, str. 353.

²¹ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 385-388.

2.2.4 Čtvrtá etapa (1845-1856)

V tomto posledním obrozeneckém období se utvořil plně funkční model české literatury. Ve čtyřicátých letech se rozvíjel myšlenkový proud realismus, který se snažil zachytit současnou dobu. Projevoval se v dílech Karla Havlíčka Borovského a Boženy Němcové.²² Do českého života se prolínaly liberálně demokratické myšlenky. Lidé toužili po svých politických právech, ústavě i po jazykové rovnoprávnosti s Němci.²³

Po roce 1860 nastává prudký rozmach ve všech podobách národního života, především v české kultuře. Dochází k otevření Prozatímního divadla, založení Umělecké besedy, národního muzea, rozvoji žurnalistiky i kulturního života a především položení základního kamene Národního divadla v Praze.²⁴

2.3 Cesta k položení základního kamene Národního divadla

Ve druhé polovině 18. století došlo ke zcela mimořádné divadelní aktivitě. Toto první období divadla mělo ohromný buditelský i společenský význam. Znamenalo to počátek českého dramatického umění, které se velmi rozvíjelo a dosahovalo stále více úspěchů. Divadlo, které představovalo symbol kulturní vzdělanosti, výrazně přispělo k národnímu uvědomění.²⁵

K prvním soukromým divadlům patřilo Šporkovské, postavené roku 1725 na Poříčí.²⁶ Po jeho zániku bylo roku 1739 otevřeno divadlo v Kotcích na Starém Městě pražském, bylo ale zcela německé. Provozovaly se zde německé hry, oblíbená se stala italská opera.²⁷ Divadlo se stalo součástí duchovního života měšťanstva i společenské třídy. V roce 1771 vyšla první divadelní hra v české řeči Kníže Honzík, jejímž autorem byl František Augustin Höchenberger.²⁸ 1. června 1781 povolilo české zemské gubernium stavbu Hraběcího Nosticova divadla, později nazývaného Stavovského divadla, které se nacházelo na Karolinském náměstí na Starém Městě pražském. Divadlo v Kotcích bylo v roce 1783 uzavřeno.²⁹

²² TUREČEK, Dalibor. *Česká literatura národního obrození*, str. 10.

²³ BĚLINA, Pavel. *Dějiny zemí koruny české II.*, str. 89-90.

²⁴ TUREČEK, Dalibor. *Česká literatura národního obrození*, str. 77.

²⁵ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 163.

²⁶ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 16.

²⁷ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 11.

²⁸ ČERNÝ, František a spol. *Divadlo v Kotcích: Nejstarší pražské městské divadlo*, str. 7-32.

²⁹ Tamtéž, str. 310.

7. června 1781 byl položen základní kámen Hraběcího Nosticova divadla. 21. dubna 1783 se konalo slavnostní otevření premiérou Lessingovy hry Emile Galloti. Nosticovo divadlo bylo také převážně německou scénou. Až v roce 1785 byl zde uveden český překlad k německé hře Odběhlec z lásky synovské, která měla velký ohlas. 17. dubna byla představena další česká hra Žebravý student aneb Neslýchaná náhoda strašlivého hromobití, o jejíž překlad se zasloužil Vincenc Mertlík. Mezi další úspěšné hry s českým překladem patřily Štěpán Fedinger aneb Selská vojska nebo původní vlastenecká činohra Břetislav a Jitka aneb Únos z kláštera, kterou napsal Václav Thám. Provozování českých her v německém národním divadle vzbuzovalo ostrou kritiku ze strany vyšších vrstev německé společnosti. V roce 1785 dostal český herecký sbor výpověď.³⁰

Čeští vlastenci usilovali o vybudování samostatného českého divadla. 6. dubna 1786 bylo vydáno císařské rozhodnutí, které jim umožnilo provozovat české hry. 3. června 1786 obdržela nová divadelní společnost svolení k postavení vlastního divadla Bouda, které se nacházelo na Koňském trhu v Praze.³¹ I přesto, že se jednalo o vlastenecké divadlo, počítalo se zde s česko-německým provozem, a to především z finančních důvodů. Slavnostní premiéra se konala 8. července 1786 a byla zahájena Iffandovou hrou Vděčnost a láska k vlasti jako poděkování císaři Josefu II. Poté následovala německá veselohra Perücken a na závěr pantomimický balet Pražské kuchyňky aneb Uhořelí sedláci. Téhož roku navštívil divadlo i sám císař. Při této příležitosti se hrála veselohra Die Lyranter, kterou do češtiny přeložil Václav Thám pod názvem Loutníci aneb Veselá bída. Všechny tyto hry dosáhly velkého úspěchu. Nejvýznamnější hra, která se v Boudě hrála, byla Sedlské buřičství v Čechách od Matěje Stuny. Hry s náměty národních dějin byly velmi oblíbené. Na jaře roku 1788 se divadlo dostalo do finanční krize. Od roku 1789 už se nehrálo a společnost Vlasteneckého divadla se rozpadla.³²

Roku 1821 se opět projevila snaha o založení vlastního českého divadla, neboť divadlo Bouda mělo scénu dvoujazyčnou, česko-německou. Žádost o povolení ale císař Josef II. zamítl. Přesto téhož roku vzniklo soukromé divadlo u Teisingrů. Většina her se hrála od dramatika Václava Klimenta Klicpery. Divadlo svoji činnost ukončilo v roce 1824, v době, kdy nastalo nové období Stavovského

³⁰ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 163-169.

³¹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 14.

³² KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 171-176.

divadla. Vrchní správy se ujal Jan Nepomuk Štěpánek spolu s hercem Polavským a zpěvákem Kainzem, za jejichž vedení mělo Stavovské divadlo trvalejší stanoviska. Především se začala hrát pravidelná česká představení. Mezi oblíbená představení patřila opera. I při zahájení této nové éry se hrála opera Weberův Střelec kouzelník, jejíž námět přeložil Štěpánek. 2. února 1826 se konala první česká opera Dráteník, jejímž autorem byl František Škroup. Kromě pražského divadla se česky hrálo i na venkově a ve větších městech. Jednalo se o ochotnická představení. V roce 1829 založil Karel Hilmer českou divadelní společnost. Do skupinky českých herců se radil i Josef Kajetán Tyl.³³

2.4 Prozatimní divadlo

Zásadní cíl a sen českých obrozenců a společnosti 19. století spočíval v založení velkého národního divadla. Divadlo neplnilo jen úlohu estetickou a uměleckou, ale celospolečenskou. V roce 1850 byl založen Sbor pro zřízení českého Národního divadla v Praze, který měl za úkol zahájit sbírku na vystavění velkého divadla.³⁴ 7. září 1850 se konala první schůze Sboru, jejímž předsedou byl zvolen František Palacký. Sbor dostal od pražského městského a vojenského velitelství povolení ke sbírkám pro české národní divadlo. Sbírký měly značný význam, neboť se jich zúčastnil celý národ bez společenských rozdílů.³⁵ Pořádaly se velké slavnosti, jejichž výdělký šly do sbírky. Příspěvký slíbily i česká šlechta či bohatší vrstvy obyvatel.³⁶ Národní divadlo tedy nebylo dílem vlády, krále či císaře, ale národa samého.³⁷

V době bachovského absolutismu, který se vyznačoval centralismem, cenzurou, potlačením veškerých konzervativních snah, zákazem novin, časopisů a stíháním významných osobností českého národa, nastalo omezení Sboru a následkem toho i finanční potíže k zahájení stavby.³⁸ Sbor mohl jen zakoupit pozemek ke stavbě. Ten se měl nacházet na dolním konci Václavského náměstí proti můstku, ale kvůli všeobecnému odporu pražské místodržitelství stavbu neschválilo. Muselo se tedy hledat nové místo ke stavbě. Uvažovalo se mezi Josefským náměstím a domem U Špinkůa Příkopů za cenu 45 000 zlatých. Roku 1852 byla Sboru nabídnuta parcela Eleonory

³³ KOČÍ, Josef. *České národní obrození*, str. 308-385.

³⁴ ŠTĚPÁN, Václav a spol. *Prozatimní divadlo 1862-1883*, str. 11.

³⁵ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 19.

³⁶ ŠTĚPÁN, Václav a spol. *Prozatimní divadlo 1862-1883*, str. 12.

³⁷ ČERNÝ, František a spol. *Sto let Národního divadla*, str. 12.

³⁸ ŠTĚPÁN, Václav a spol. *Prozatimní divadlo 1862-1883*, str. 12.

Schlosserové za cenu 45 000 zlatých. Pozemek se nacházel na Františkově nábřeží. V témže roce byl projekt stavby schválen.³⁹

Po pádu bachovského absolutismu se změnil politický život. Do Sboru vstoupili nové osobnosti Karel Sladkovský, Miroslav Tyrš, Jan Neruda, Vítězslav Hálek. Počátkem šedesátých let došlo k rozvoji českého národního života. Vznikla Umělecká beseda, pěvecký sbor Hlahol a tělocvičná jednota Sokol. Byly založeny čtenářské, pěvecké i nové ochotnické divadelní spolky, které podporovaly stavbu Národního divadla. K tomu ale stále chyběl dostatek finančních prostředků.

František Ladislav Rieger jako první přišel s plánem zřídit skromnou prozatímní budovu, která by sloužila do doby, než by se realizovala myšlenka stavby Národního divadla.⁴⁰ Proti tomuto plánu se ale postavila opoziční skupina v čele s Janem Jungmannem a Karlem Sladkovským. Ti se domnívali, že národ má dostatek prostředků pro postavení divadla. I přes vlnu odporu Zemský výbor roku 1862 Riegrův návrh přijal. Opět bylo nutné najít vhodný pozemek ke stavbě. Rozhodovalo se mezi Josefským náměstím, Václavským náměstím či stavbě v Kotcích. Nakonec Zemský výbor došel k závěru, aby se Prozatímní divadlo postavilo na parcele, určené Národnímu divadlu. Později by se Prozatímní divadlo stalo jeho součástí.⁴¹ K vypracování projektu pověřil Ignáce Ullmana. 18. listopadu 1862 zahájilo Prozatímní divadlo svůj provoz. K této příležitosti byla uvedena hra od Vítězslava Hála Král Vukašín.⁴² I přesto, že divadlo bylo stísněné, okouzlovalo diváky svoji vnitřní renesanční výzdobou. Opona, na které byl zobrazen obraz královského hradu a po stranách obrazy Vyšehradu, Staroměstského náměstí, Karlova Týna a Blaníku, navrhl Kautský z Vídně.⁴³ V divadle se nacházelo 36 lóží, 970 míst, z toho 170 k státní. Chyběly však šatny pro diváky.⁴⁴ Podstatné bylo vytvořit si svůj vlastní soubor a získat si přízeň diváků.⁴⁵

³⁹ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 19.

⁴⁰ ŠTĚPÁN, Václav a spol. *Prozatímní divadlo 1862-1883*, str. 12.

⁴¹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního*, str. 43-46.

⁴² ŠÍPEK, Karel. *Vzpomínky na Prozatímní: Osm kapitol z minulosti českého divadla*, str. 16.

⁴³ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Josef Zítek*, str. 84.

⁴⁴ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 28-29.

⁴⁵ ŠTĚPÁN, Václav a spol. *Prozatímní divadlo 1862-1883*, str. 13.

Prvním ředitelem se stal Franz Thomé, který již dříve působil jako ředitel Stavovského divadla a předsednickou funkci sboru převzal Karel Schwanzenberk.⁴⁶ V letních měsících nemohlo divadlo uskutečnit svůj provoz. Proto nechal Thomé roku 1859 vybudovat Novoměstské divadlo, které se propůjčovalo k českým představením. 23. dubna 1864 se v Novoměstském divadle uskutečnily slavné Shakespearovské slavnosti, kterých se účastnily i členové Prozatimního divadla. Po jeho skončení jeho funkci převzal Franz Liegert. Kvůli finančním potížím musel rezignovat.⁴⁷ Také Schwanzenberk ve své funkci dlouho nevydržel a brzy odstoupil. Místo něho byl roku 1863 zvolen předsedou sboru František Ladislav Rieger, který ale byl ve své předsednické funkci příliš pasivní. Domníval se, že sbírky uskutečněné pro stavbu divadla jsou zbytečné. Dokonce pozastavil činnost sboru tím, že nesvolával schůze.⁴⁸

Roku 1865 byl ze své funkce odvolán. Místo něho se předsedou Sboru stal Ferdinand Urbánek a místopředsedou Karel Sladkovský.⁴⁹ Ti se snažili znovu zahájit sbírky, neboť v pokladně bylo dosud nasbíráno pouhých 20 tisíc zlatých a lidé přestávali věřit ve stavbu divadla.⁵⁰ Sbírký byly zařízeny na vesnicích i ve městech. Přispívaly čtenářské, pěvecké a ochotnické divadelní spolky.⁵¹ Za svůj zásadní úkol si noví členové sboru vymezili zařídit stavební plány pro divadlo a především zvolit vhodného architekta. K vytvoření návrhu vyzval Karel Sladkovský architekta Josefa Zítka. S tím se nehodlal smířit Ignác Ullman, jenž Sboru nabídl zcela zdarma svůj projekt, rozpočet i vedení stavby. K tomu se ještě přihlásil Josef Niklas. Všechny návrhy byly veřejně vystaveny, posouzeny vídeňskými architekty. Z těchto tří architektů vybralo Valné shromáždění Sboru 11. listopadu 1866 Josefa Zítka, i přes velký rozpočet 472 400 zlatých.⁵² 29. dubna 1867 uzavřel Sbor s Josefem Zítkem předběžnou dohodu na vyhotovení projektu. Téhož roku byla uzavřena smlouva i s pražským stavitelem Františkem Havlem.⁵³

⁴⁶ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 50-51.

⁴⁷ ŠTĚPÁN, Václav a spol. *Prozatimní divadlo 1862-1883*, str. 14-15.

⁴⁸ BARTOŠ, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé: Dějiny Národního divadla*, str. 154-155.

⁴⁹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 63.

⁵⁰ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 31.

⁵¹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 66-68.

⁵² ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 31.

⁵³ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 10.

3 NÁRODNÍ DIVADLO

3.1 Položení základního kamene

Dne 16. května 1868 se konala dlouho očekávaná slavnost položení základního kamene Národního divadla. Symbolické kameny byly dovezeny z Řípu, Trocnova, Blaníku, Vítkova, Vyšehradu a z dalších památných míst Čech a Moravy.⁵⁴ Zakládajícím kamenem byl zvolen kámen z Louňovic na Černokostelecku.⁵⁵ Velkolepá slavnost vyvrcholila slavnostním průvodem vyzdobenou Prahou až k Národnímu divadlu.⁵⁶ Následovalo podepsání zakládající listiny, která byla vložena do kovové skříňky, umístěné v jednom z kamenů.⁵⁷ Slavnostního projevu se zhostil Karel Sladkovský. Slavnost končila poklepáním do základního kamene. Jako první poklepl František Palacký, po něm následovali Franz Scheykal, František Ladislav Rieger, Jan Evangelista Purkyně, Bedřich Smetana, Josef Zítek, František Havel a další významné české osobnosti.⁵⁸ Na Letné pokračovala lidová zábava, na níž vystupovali akrobaté, provazolezci, šaškové, loutková divadla apod. Všude hrála hudba a zpívaly se lidové písně. Večer se v Novoměstském divadle pořádalo divadelní představení, kde byla představena předehra od Josefa Jiřího Kollára Věštba Libušina. Následovala slavná premiéra opery Dalibor od Bedřicha Smetany.⁵⁹ Slavnost pokračovala i druhý den slavnostní schůzí Sboru pro zřízení českého Národního divadla i hostů. Odpoledne i večer se hrálo Kollárovo drama Žižkova smrt a opereta Orfeus v podsvětí. Tím byla slavnost zakončena.⁶⁰ „Položení základního kamene k budově Národního divadla se stalo velkou národní manifestací, největším shromážděním českého lidu v 19. století.“⁶¹

3.2 Výstavba

Se stavbou Národního divadla se započalo krátce po skončení slavností a už na podzim roku 1868 byly hotové základy. Architekt Josef Zítek se rozhodl postavit

⁵⁴ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 10.

⁵⁵ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 10.

⁵⁶ ČERNÝ, František a spol. *Sto let Národního divadla*, str. 11.

⁵⁷ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 84.

⁵⁸ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 32.

⁵⁹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 84-85.

⁶⁰ DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Josef Zítek*, str. 167.

⁶¹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 10.

divadlo v neorenesančním stylu, stejně jako jeho předchůdce Ignác Ullman. Současně Zítek vycházel z renesanční italské architektury, která se inspirovala římskou antikou.⁶²

Divadlo dokázal zasadit na nepravidelný půdorys parcely a přizpůsobit ho prostorové tísní.⁶³ V zimě došlo k přerušení práce a Zítek se věnoval podrobným plánům k přípravě stavby. Všechna tři průčelí zamýšlel Zítek provést z kamene. Sbor nakonec rozhodl použít pro hlavní průčelí k prvnímu patru žehrovický pískovec, pro ostatní průčelí cihly, sádry a omítky a pro podlahu obloukové galerie žulu. Roku 1869 dosahovala stavba úrovně Ferdinandovy třídy a o rok později se začalo pracovat na výstavbě přízemí. Roku 1871 bylo první patro dokončené. V této fázi začal Zítek pomýšlet na plastickou výzdobu.⁶⁴ Zítkovo dílo vyzdvihovalo řád, jednotnost, střídmost výzdoby a přiměřenost výtvarných prostředků.⁶⁵

Nejvíce se Zítek zabýval severním průčelím, které je hlavní a vstupní. Hlavní portál situoval pod velkou lodžii. Vystoupí-li divák o pár schodů výše, ocitne se v portikové chodbě s pěti předními klenutými sloupy a dvěma postranními. Vnitřní stěny členil dvojicí pilastrů. Strop vyhloubil a dělil podvojnými břevny s kasetami a růžicemi.⁶⁶ Nad portikem se zvedá otevřená lodžie s korintskými sloupy krytá pěti kupolemi. Zakončuje ji zdobený vlys s balustrádou, dekorovanou deseti sochami Apollóna a múz.⁶⁷ Vlys pod hlavní římsou, rozdělen do sedmi polí, oživil symboly divadelního umění, jakými jsou drama, tragédie, řecká komedie, římské drama, moderní drama, romantická a moderní opera, renesanční hudba a tanec.⁶⁸ Nároží hlavního čela budovy tvořily dva pylony, na kterých umístil sochy trig s postavami Viktorie.⁶⁹ Výklenky hlavního průčelí vyplnil sochami mytologických postav Záboje a Lumíra.⁷⁰

Na bočním vltavském průčelí vysunul Zítek rizalit. Boční fasádu rozdělil na jedenáct polí. Pětí dvojitými okny uprostřed, zvýrazněnými půlkruhovými oblouky a korintskými půlsloupy, vyznačil komplex královských salónů v prvním patře.⁷¹

⁶² NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 13-17.

⁶³ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 92.

⁶⁴ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 65-66.

⁶⁵ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 91.

⁶⁶ ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*, str. 33.

⁶⁷ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 33-35.

⁶⁸ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 333.

⁶⁹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 28.

⁷⁰ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 66.

⁷¹ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 19.

Balustrádu nad ním měl v úmyslu dekorovat sochami dětí v národním obleku se znaky koruny české.⁷² Vlysové výplně na pylonech a obou bočních průčelích měly zdobit postavy amoretů a ornamentů. Okenní cvikle bočního průčelí krášlily dubové a vavřínové věnce. Na okenní vlysy královské lóže aplikoval festony, postavy Pegasa, štíty a znaky českých zemí.⁷³ Na postranní balustrádu zamýšlel umístit čtyři alegorické postavy a dvě symbolická sousoší. Na této straně nechal Zítek vystavět postranní vchod, zdobený alegorickými postavami Opery a Dramatu a také dvěma kamennými konzolami s menší balustrádou. Kromě toho ještě předsunul portikus s prosklenými arkádami, zakončený balustrádou. Ve východním průčelí směrem k Divadelní ulici nechal založit obloukovou galerii, podepřenou konzolami a tvořenou jónskými sloupy s arkádovými oblouky. Hlavní obvod budovy zaklenul společnou kupolí s měděnou krytinou, ohraničenou zlaceným zábradlím se čtyřmi zlatými stožáry v rozích.

Stavba se ovšem nevyvíjela tak rychle, jak Sbor očekával. Náklady na stavbu rychle rostly a tempo se zpomalilo. V roce 1874 zemřel stavitel František Havel. Po něm převzal nástupce Antonín Kusý.⁷⁴ Mezi mladočechy a staročechy opět vznikl boj o vedení Sboru i Prozatimního divadla. To doposud vedlo staročeské družstvo, ale v roce 1875 zemský výbor rozhodl, že ho v následujícím roce získá mladočeské družstvo. Staročeši se proto rozhodli odvolat své příspěvky ke stavbě divadla a uvažovali nad založením vlastního divadla. Jednání staročechů ohrožovalo jak sbírky, tak provoz divadla. Po dlouhých jednáních se podařilo obě družstva sloučit. Roku 1877 předseda Sboru Sladkovský pod tlakem staročechů odstoupil ze své funkce a předsedou se opět stal František Ladislav Rieger. Své funkce se ujal 9. srpna 1877 a setrval v ní až do ukončení výstavby divadla.⁷⁵ Opět bylo nutné zajistit dostatek finančních prostředků pro zbylé práce.⁷⁶ Nejvíce příjmů se získávalo z národní loterie.⁷⁷ Sbor získával peněžní dary i zdarma poskytovaný stavební materiál. To vše zajistilo plynulý průběh stavby.⁷⁸ Roku 1879 se mohlo poprvé jednat o datum otevření Národního divadla.⁷⁹

⁷² MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 66.

⁷³ Tamtéž, str. 93-94.

⁷⁴ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 13-18.

⁷⁵ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 92-104.

⁷⁶ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 13.

⁷⁷ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 91-108.

⁷⁸ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 22.

⁷⁹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 110.

3.3 Výzdoba

Na výzdobě Národního divadla se podílela celá řada umělců, ať už architektů, sochařů, tak i malířů. Všichni tito umělci tvořili uměleckou generaci Národního divadla a lišili se jak ideovým, tak výtvarným směrem. „Sjednotilo je nakonec vlastenecké vědomí společného velkého díla, jasná výtvarná koncepce Zítkovy architektury, která jim vymezila přesně prostor pro jejich tvorbu, a velice náročná ideová osnova i řízení jejich práce uměleckou komisí Sboru“.⁸⁰

Výzdoba Národního divadla měla zobrazovat jednak divadelní témata, tak i různé výjevy ze staré české mytologie, alegorické postavy a postavy bájných hrdinů z Rukopisů. Výtvarným vzorem, který svými malbami ovlivnil většinu malířů, se stal Josef Mánes.⁸¹

3.3.1 Sochařská výzdoba

V roce 1871 vznikla komise pro ideové a výtvarné pojetí výzdoby Národního divadla.⁸² Zvolená komise předem vytvořila scénář dekorativních prvků, týkající se průčelí a patra budovy, podle kterých se sochaři museli řídit.⁸³

Roku 1873 se konala první sochařská soutěž. Do té doby musely být zaslány návrhy na sochařská díla.⁸⁴ Autorem trig s Viktoriemi se stal Bohuslav Schnirch. Jednalo se o koňské trojspřeží vezoucí bohyni Vítězství Viktorii. První Viktorie drží v ruce věnec ke korunování vítěze a druhá ratolest lípy. Trigý díky svému umístění tvořily nezbytnou součástí sochařské výzdoby Národního divadla. Sochy s podobným námětem se staly oblíbenými ve většině evropských měst té doby.⁸⁵ Za úkol dostal Schnirch také sochy Apollona a múz nad hlavní balustrádou. Společně se Zítkem pracoval i na ostatní plastové výzdobě Národního divadla.⁸⁶

20. listopadu 1875 probíhala nová soutěž na vyhotovení soch Záboje a Lumíra pro výklenky hlavního průčelí a alegorických soch Zpěvohry a Činohry pro balustrády

⁸⁰ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 14.

⁸¹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 108-109.

⁸² Tamtéž, str. 22.

⁸³ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo*, str. 66-93.

⁸⁴ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 22.

⁸⁵ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 108.

⁸⁶ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 86-93.

nábřežního průčelí. Rozhodovalo se mezi Josefem Václavem Myslbekem a Antonínem Wagnerem. Zvolen byl Antonín Wagner. K jeho návrhům měla porota zpočátku výtky, ale nakonec je schválila a Wagner mohl pracovat na modelech v životní velikosti. Sousoší Zpěvohry tvoří skupina tří postav – žena sedící uprostřed s rozpráhlou rukou, jež je obklopena dvěma mladíky. Mladík vpravo hraje smyčcem na housle a druhý mladík drží v dlani varyto. Na opačné straně stojí sousoší Činohra, představující výjev z „Libušina soudu“.⁸⁷ Kolem těchto dvou sousoší jsou ještě rozmístěné sochy Hudby, Tance, Historie a Poesie.⁸⁸ Tyto čtyři sochy byly zhotoveny a schváleny až v lednu roku 1882.⁸⁹

Josef Václav Myslbek pouze dekoroval postranní vchod nábřežního průčelí sochami představující Drama a Operu.⁹⁰ Myslbek zpodobnil postavy v ležící poloze, opřené o loket a stočené vpřed. Těla jsou kyprá a rozložitá, což vypovídá o tom, že „sochař nehledal svůj ideál v abstrakci antické nebo renesančně klasické, nýbrž ve skutečnosti, v modelech, jež si vybral ve shodě se svým výtvarným názorem na lidské tělo a jeho krásu“.⁹¹ Jako inspiraci pro návrh výzdoby tohoto bočního portálu použil Zítek Michelangelovu kompozici Medicejské kaple ve Florencii.⁹²

3.3.2 Malířská výzdoba

Na výtvarné výzdobě se začalo pracovat až s dostavbou Národního divadla. Komise, která se již zabývala sochařskou výzdobou, i zde stanovila predepsanou tematiku, podle které se roku 1783 uskutečnila soutěž na malby pro lodžii, foyer prvního patra, chodbu foyeru a strop hlediště. Nepřinesla však žádný výsledek, a proto musela být roku 1877 pořádána nová soutěž.⁹³ „Lunety ve vnější lodžii měly být pojednány klasickými alegoriemi, odpovídajícími múzám na balustrádě. V hlavním foyeru měla být na čtrnácti lunetách a třech stropních polích zpodobena divadelní činnost slovanských národů a na stropě hlediště osm alegorických figur uměleckých oborů. Navíc byla určená témata hlavní opony a vlysu proscénia: povaha a budování

⁸⁷ ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*, str. 22.

⁸⁸ Tamtéž, str. 22.

⁸⁹ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 101.

⁹⁰ NOVÝ, Antonín. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 24.

⁹¹ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 84.

⁹² BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 93.

⁹³ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 105-107.

Národního divadla.⁹⁴ Zájem byl obrovský. Zúčastnili se např. pražští malíři Mikoláš Aleš a František Ženíšek, Adolf Liebscher, Emanuel Krescenc Liška, Vojtěch Hynais, Josef Tulka, Jaroslav Čermák a další. Soutěžní návrhy porota veřejně vystavila a roku 1789 o nich jednala na zasedací schůzi.⁹⁵

První cenu, výzdobu hlavního foyeru na prvním balkoně, vyhráli malíři Mikoláš Aleš a František Ženíšek pod společným heslem Okřídlená paleta. Jelikož šlo o obsáhlou práci, museli si ji mezi sebou rozdělit. Předtím je ale porota poslala na cestu do Itálie, kde by studovali velkolepou nástěnnou malbu. Po návratu měl Aleš za úkol vypracovat cyklus *Vlast*, kterou tvořilo čtrnáct obrazů z krás naší země. Ústřední myšlenkou je láska k vlasti. Obraz první – *Stráž na pomezí*, vystihuje dva ozbrojené muže, střežící svoji vlast. Na obraze druhém – *Pověsti a osudy*, vypráví stařec mladému muži a ženě o dějích a krásách naší vlasti. Mladík mu pečlivě naslouchá, aby poznal svoji vlast a mohl jí sloužit. Na třetím obraze spatřuje pobité duchy. Na následující malbě – *Léčivá zřídla*, posiluje své tělo k dalším činům. V Rudohoří mu skřítkové vyrábějí meč. Na Severním průsmyku vyzbrojen mečem pobije všechny německé nepřátele. V Jizeře spatřuje víly, hrající si s drahokamy. V Trutnově bojuje proti vodnímu nepříteli a sám je raněn. V Krkonoších mu ránu léčí víla. Ve Dvoře Králové pěje lidu písňe. Na Chrudimsku se setkává s bohem zvěřeny, který mu nabízí oře. Na oři se dostává na Mži a následně k Otavě, kde se setkává s vílou. V posledním obraze je vílou veden k mohylám Žalova, kde umírá.⁹⁶ Po pár letech vznikl mezi Alšem a Ženíškem spor o autorství cyklu *lunet*. Podíl na díle měl především Mikoláš Aleš, který vymyslel veškerou tematiku a vypracoval první návrhy. Ženíšek jen překomponoval konečné kartony. Výtvarná komise ale upřednostňovala Františka Ženíška, kterému byla určena zodpovědnost za provedení díla.⁹⁷

Ženíšek byl dále pověřen výzdobou čtyř nástěnných obrazů, znázorňující *Život*, *Mýtus*, *Národní zpěv a hudbu* a *Historii*. „Tyto malby svou látkou, kompozicí i jednotlivými motivy opět čerpaly ze staročeských Rukopisů a z jejich zpracování Josefem Mánesem.“⁹⁸ Podílel se také na obrazech nástropních s tématy *Zlatý věk*

⁹⁴ NOVÝ, Antonín. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 24.

⁹⁵ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 107-108.

⁹⁶ MÍČKO, Miroslav. *Mikoláš Aleš/Vlast*, str. 9.

⁹⁷ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 24-26.

⁹⁸ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 109.

umění, Úpadek umění a Vzkříšení umění.⁹⁹ Strop hlediště, komponován do osmi polí, měl Ženíšek ozdobit alegoriemi ze souboru umění jako je Architektura, Sochařství, Tanec, Mimika, Epika, Lyrika, Hudba a Malířství.¹⁰⁰

Na návrhu pěti lunet v severní lodžii před hlavním foyerem se podílel Josef Tulka, který stejně jako Aleš a Ženíšek musel být poslán na studium do Itálie. Ten měl ze všech nejtěžší úkol, neboť malby prováděl technikou fresky přímo na stěnu. Motiv tvořil symboly pěti písní – Píseň lásky, Píseň utlačené svobody, Vlast básníky a vítěze žehnající, Poezie štěstí a žalu a Poezie dává lidstvu bohy.¹⁰¹ Jeho dílo odpovídalo starším výtvarným představám po vzoru Josefa Mánesa.¹⁰² Lunety ve spojovací chodbě pokrývají obrazy Adolfa Liebschera s náměty alegorie jednotlivých druhů divadelního umění.¹⁰³

Roku 1880 musela být vyhlášena poslední třetí soutěž na oponu a vlys, které se zúčastnili Maxmilián Pirner, Emanuel Krescenc Liška, Jakub Schikaneder, Mikoláš Aleš, František Ženíšek, a také Jan Václav Kautský s firmou Brioschi a Burghardt. Ze všech došlých návrhů zvolila porota Ženíškův, pro svoji propracovanost. Uprostřed opony se vznáší postava génia obklopená alegoriemi Hudby a Dramatu.¹⁰⁴ V jedné ruce drží věnec ke korunovaci a v druhé snítku lípy.¹⁰⁵ Ke konečnému provedení i zhotovení obruby zvolila porota Jana Václava Kautského, pracujícího s firmou Brioschi a Burghardt.¹⁰⁶

Téhož roku se konala soutěž na výzdobu královské lóže. Té se původně měl zhostit Emanuel Krescenc Liška spolu s Jakubem Schikenederem, jako svým budoucím spolupracovníkem. Pro hlavní salon navrhl Liška obraz Život domácího umění a pro budoár Zdroj umění a dále Slavnostní vjezd poesie. Porota s jeho návrhy nesouhlasila a 17. srpna 1789 pořádala veřejný konkurz. Kromě již zmiňovaných malířů se soutěže zúčastnil i Vojtěch Hynais. Jako soutěžní návrh k výzdobě schodiště královské lóže zvolil cyklus alegorie Bohatsví a sláva země české s tématy minulosti i přítomnosti českého národa. V budoáru chtěl třemi obrazy vylíčit přemyslovskou

⁹⁹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 62.

¹⁰⁰ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 106.

¹⁰¹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 34.

¹⁰² BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ, Naděžda a spol. *Dějiny českého výtvarného umění 1780/1890*, str. 75.

¹⁰³ BENEŠOVÁ, Zdeňka. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 62.

¹⁰⁴ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 154-160.

¹⁰⁵ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 111.

¹⁰⁶ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 161-162.

historii – Přemysla Oráče u pluhu, Povolání Přemysla na trůn knížecí a Vítání Přemysla Libuší. Pro stěnu se vchodem do salonu zvolil erb se dvěma anděly a nápisem: „Sláva Králi!“¹⁰⁷ Dodatečně ještě Hynais zaslal návrh pro výzdobu budoáru s motivem čtyř ročních období, který porota uznala za vhodnější. Kromě toho navrhl pro výzdobu salonu královské lóže obrazy alegorických postav Moci, Osvěty, Pravdy a Síly, které měly ochraňovat umění a vědy. Liška a Schikaneder ještě zaslali nové návrhy pro schodiště a královskou lóži. Porota nakonec pověřila Vojtěcha Hynaise výzdobou budoáru a schodiště ke královské lóži. Zhotovení královského salonu svěřila Liškovi a Schikenderovi s námětem královské moci tří panovníků, Přemysla, Karla IV. a Rudolfa II.¹⁰⁸

3.4 První otevření Národního divadla

Rok před plánovaným otevřením Národního divadla se nově zvolený správní výbor zabýval záležitostmi převzetí jeho správy. Kromě výkonného a stavebního odboru ještě vznikla zvláštní divadelní komise, do které byli zvoleni zástupci výboru Soběslav Pinkas, Jan Růžička a zástupci divadelní správy Jan Nepomuk Maýr, Svatopluk Čech, Kolár a Guth. Předsedou komise se stal František Adolf Šubert. 30. června 1880 se konal konkurz na drama a operu. První cenu získala Libuše od Bedřicha Smetany a další dvě ceny byly uděleny Bendlovým Černohorcům a Fibichově Blaníku. Drama neuspělo žádné, a tak k jeho napsání vyzval Šubert spisovatele Bozděcha, Jeřábka, Kolára a Vlčka. Kromě toho ještě pořádal soutěž na tragédii a veselohru. Od Kolára obdržel drama *Smiřičtí* a od Vlčka tragédii *Lipany*.¹⁰⁹

V srpnu roku 1880 vzniklo nové divadelní uskupení Družstvo Národního divadla, které mělo za úkol převzít jeho správu od dubna 1881 do roku 1888.¹¹⁰ 21. listopadu 1880 se předsedou Družstva zvolen Emilian Skramlík, místopředsedou Nittinger a dalšími členy byli zvoleni Pinkas, Růžička, Bouček, Durdík, Nesvadba, Schik a další. Ředitelem se stal Jan Nepomuk Maýr, vrchním režisérem Josef Jiří Kolár.¹¹¹ 4. března 1880 zemřel „ideový tvůrce Národního divadla“ Karel

¹⁰⁷ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 202-205.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 205-213.

¹⁰⁹ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 262-263.

¹¹⁰ ČERNÝ, František a spol. *Sto let Národního divadla*, str. 16.

¹¹¹ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 262-264.

Sladkovský.¹¹² Jeho pohřeb se stal další národní manifestací ve spojitosti s Národním divadlem.¹¹³ Téhož roku došlo také ke zrovnoprávnění českého jazyka s německým.¹¹⁴

Otevření Národního divadla se plánovalo na leden 1881. Některé vnitřní úpravy se ale zdaleka nechýlily ke konci. To vyvolalo rozepře, zda otevřít divadlo nedokončené nebo déle v úplném stavu. Zemský výbor v čele s Františkem Ladislavem Riegrem zamýšlel otevřít divadlo vzhledem k ohlášenému příjezdu korunního prince Rudolfa a princezny Štěpánky Belgické. Proti tomuto návrhu se ohradili mladočeši, kteří si otevření Národního divadla představovali jako národní svátek s ohromnou atmosférou, jako tomu bylo při kladení základních kamenů.¹¹⁵ Nakonec se rozhodlo, že otevření divadla bude jen provizorní na určitou dobu, aby se mohly dokončit poslední malířské úpravy. Konečné otevření s velkolepými národními slavnostmi se mělo uskutečnit na den sv. Václava. Vytvořením slavnostního programu a organizací divadelních slavností a oslav byl pověřen výbor. Uspořádání slavnostního průvodu se ujala Umělecká beseda.¹¹⁶

V okamžiku, kdy bylo vše připravené, princ svoji návštěvu odložil na 9. června. Nechal také zrušit veškeré slavnosti, spojené s jeho příjezdem.¹¹⁷ Den po příjezdu ho čekala různá jednání a delegace. Večer se konalo slavnostní představení v německém divadle.¹¹⁸ Panovník rovněž udělil vyznamenání některým členům Sboru za jejich dosavadní zásluhy. Předseda Sboru František Ladislav Rieger obdržel řád železné koruny druhé třídy. Místopředseda Sboru Jakub Škarda a Josef Zítek dostali řád železného koruny třetí třídy. Dále věnoval deset tisíc zlatých na dokončení divadla.¹¹⁹

11. června 1881 proběhlo dlouho očekávané otevření Národního divadla, které mělo být završené slavnostním představením Smetanovy opery Libuše.¹²⁰ Bedřich Smetana zkomponoval Libuši jako výjimečnou slavnostní operu, jejíž premiéra se uskutečnila právě zde, při provizorním otevření Národního divadla.¹²¹ „Tato hrdinská

¹¹² PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 111.

¹¹³ Tamtéž, str. 111.

¹¹⁴ ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*, str. 32.

¹¹⁵ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 116.

¹¹⁶ BARTOŠ, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé*, str. 298-299.

¹¹⁷ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 117.

¹¹⁸ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 31.

¹¹⁹ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 268.

¹²⁰ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 15.

¹²¹ ČERNÝ, František a spol. *Sto let Národního divadla*, str. 21.

báj, inspirovaná duchem národního mysticismu, je vrcholné dílo novoromantického uměleckého úsilí, názorem, výrazovými prostředky i posláním. Je také nejpřesvědčivější zpodobení národních snů, které ovládaly moderní pokolení, jež budovalo národní stavbu.¹²² Následující den se hrálo drama *Lipany od Vlčka*.

Po této premiéře se v divadle odehrálo dalších dvanáct divadelních představení včetně nového dramatu *Smiřičtí* od Kolára a také cizí opera *Hugenoti* od Meybeera. Poslední den 23. června se hrála opět *Libuše*. Následně musela být budova dočasně uzavřena k provedení zbylých úprav.¹²³ Bylo také třeba odstranit nedostatky Zítkova projektu v hledištní části. Diváci si stěžovali na špatný výhled z galerií a herci na stísněnost prostoru v zákulisí.¹²⁴ Zároveň probíhaly přípravy pro druhé a konečné otevření Národního divadla.¹²⁵

3.5 Požár

12. srpna 1881 se prováděly poslední vnitřní úpravy uvnitř budovy. Kolem páté hodiny odpolední zpozorovali dva dělníci z nedaleké továrny oblaky dýmu, valící se ze střechy divadla. Všude nastal obrovský zmatek a chaos. Lidu, jenž se sbíhal k divadlu, se zmocnilo zoufalství a beznaděj.¹²⁶ Z díla, které český národ budoval třináct let vlastními prostředky, zbyly během několika hodin jen haldy trosk.¹²⁷ Zanedlouho se spustily první dvě stříkačky. Obecný hasičský sbor přijel s velkým zpožděním až kolem sedmé hodiny s nedostatečnou výbavou. Téhož dne se konal pohřeb jednoho z kolegů, kterého se zúčastnila většina členů hasičského sboru. Když na místo požáru dorazili, bylo již pozdě.¹²⁸ Požár se šířil rychle od Prozatimního divadla směrem k Národní třídě.¹²⁹ Inženýr Železný se pokusil zachránit oponu spuštěním železné opony. To se ale nepodařilo, neboť se pod ní nacházelo lešení.¹³⁰ Hasič Zahrádka přišrouboval hadici k hydrantu a snažil se hasit šlehající plameny. Po chvíli ale došla voda. Inženýr Zelený mezitím spustil nádrže vody na jeviště a provaziště, aby nechytilo celé hlediště. Tím se zmenšil tlak vody v hydrantech a nedalo se dále hasit.

¹²² BARTOŠ, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé*, str. 300.

¹²³ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 270.

¹²⁴ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 92.

¹²⁵ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 270.

¹²⁶ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 70-75.

¹²⁷ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 45.

¹²⁸ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 274.

¹²⁹ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 74.

¹³⁰ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 272-274.

Téhož dne se také zkoušela nová parní stříkačka, která byla posléze rozebrána k čištění a složená měla být až k večeru.¹³¹ V divadle hořelo po celou noc. Až k ránu se podařilo uhasit poslední plameny. O půl osmé večer nastal nejhorší okamžik. Zřítela se celá střecha, včetně železné kostry nad jevištěm a stropu. Vše spadlo do hlediště a celé ho poničilo. Ženíškova opona celá shořela.¹³²

Zpráva o požáru divadla se bleskově šířila nejen po Čechách, ale i do Vídně ke korunnímu princovi a do Evropy. Do Prahy se sjížděli jak venkované, tak osoby vyšších vládních vrstev. V této chvíli se objevuje otázka: Proč Národní divadlo vyhořelo? Divadlo přeci leží v blízkosti Vltavy. Uvnitř divadla se nachází vodovod, čtyři velké nádrže na vodu, rezervoáry, ruční stříkačka, mnoho hydrantů napojených na městský vodovod či železná opona. Jak je možné, že vše selhalo?¹³³

3.6 Situace po požáru

Druhý den po požáru se konala schůze Sboru pro zřízení Národního divadla, na které jmenoval dvoučlennou zvláštní komisi pro vyšetření příčin požáru a komisi pro určení výše škody. Členové zvláštní komise Jeřábek a Šolc zjistili, že vody bylo méně z důvodu opravy vodovodního potrubí, neboť den před tím praskla roura vodovodu, která zásobovala hydranty v Národním divadle. Poukázali také na špatnou práci hasičů, kteří se k požáru přijeli pozdě a nepřipravení. Velitel hasičů nedokázal sjednotit jejich práci. Všimli si i jedné pozoruhodné věci. V hořejším patře pod spodní střechou byla tma. Nikdy předtím se to ale nestalo. Kdo to mohl udělat?¹³⁴

Kromě toho 12. srpna dopoledne letovali na střeše dva dělníci od německé firmy Deckert a Homolka hromosvod. Práce spočívala ve vyměnění dosavadního měděného lana za měděný drát. Oba konce drátu museli spájet pod velkým žárem. K tomu bylo zapotřebí použít obyčejná plechová kamínka na spájení kovu. Po dokončení práce uhasili kamínka vodou a uhašené uhlí vysypali do žlabu na střeše divadla.¹³⁵ Při této činnosti neměli nad sebou dohled. Spoléhalo se na jejich opatrnost.¹³⁶ Soudní komise došla k závěru, že žhavé uhlí, vysypané na měděný plech, nemůže být trochou vody

¹³¹ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 75.

¹³² ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 275.

¹³³ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 92-117.

¹³⁴ Tamtéž, str. 101-120.

¹³⁵ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 279.

¹³⁶ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 102.

uhašeno. Dřevěné uhlí stále zůstává ve svém jádru žhavé. K úplnému uhašení je třeba použít písek. Vysypané uhlí se tedy mohlo vznítit a měděný plech rozpálit tak, že začalo hořet. Obě komise se shodly na tom, že požár byl zaviněn nedbalostí obou dělníků a nedostatkem dozoru nad nimi. Dělníci Emil Jenisch a Václav Zinniburg byli na týden odsouzeni do vězení.

Mezitím byl zvolen finanční odbor k zahájení nových sbírek na znovuootevření Národního divadla.¹³⁷ Neštěstí spojilo lid v jeden celek.¹³⁸ Lidé přispívali s nadšením a obětavostí již krátce po požáru, aniž by k tomu byli vyzváni. Sbírký se konaly ve všech městech a okresech. Přispívali členové Sboru, staroměstská radnice, časopisy, okresní spolky, spořitelny, banky, průmyslové závody. Král František Josef I. se svojí chotí Alžbětou věnoval dvacet tisíc zlatých, korunní princ Rudolf s chotí Štěpánkou Belgickou jeden tisíc zlatých. Arcikníže Viktor daroval také jeden tisíc zlatých. Pražská obec poskytla padesát tisíc zlatých stejně jako městská spořitelna. Částky věnovaly i další společnosti a významné české osobnosti.¹³⁹ Během šesti neděl se podařilo nasbírat přes milión zlatých.

23. srpna 1881 se sešla valná hromada kvůli plánům na znovuvýstavbu Národního divadla a komise stavební. Stavební komise prozkoumala přístupné prostory divadla. Nejvíce požár poškodil hlavní zeď a horní místnosti, včetně galerií, nacházející se pod střechou. Klenuté pásy i sloupy žárem popraskaly. Pro foyer před galerií nařídila komise podpěry, neboť sloupům hrozilo sesunutí. Vnitřní popraskané zdi, propálené cihly a některé římsy z žehrovického pískovce bylo třeba nahradit novými. Trhlíny ve zdech musely být vyplněny sádrou. Nábytek uvnitř hlediště požár zcela zpustošil. Téměř nepoškozené zůstaly královské místnosti, hlavní foyer, lodžie, vestibul, divadelní kancelář, archiv, knihovna a šatna. Veškeré kostýmů a hudební nástroje stačil kapelník Adolf Čech včas vynést. Ze sochařských děl požár poničil sochy trig od Bohuslava Schnircha. Sochy Myslbeka a Wagnera zůstaly zachované.¹⁴⁰ Komise také projednávala, jak vyklidit ohořelé trosky a co z nich bude možné použít pro novou stavbu divadla.

¹³⁷ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 283.

¹³⁸ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 124.

¹³⁹ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 283-288.

¹⁴⁰ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 122-123.

Výbor rovněž rozhodl, že je třeba podepsat novou smlouvu s architektem. Mezi prvními se opět nabídl Josef Zítek, který by obnovu divadla zhotovil během dvou let. Existovala však vůči němu jistá nedůvěra, neboť při první stavbě nedodržel všechny plánované věci a stavbu nedokončil ve stanoveném termínu.¹⁴¹ Již při prvním otevření Národního divadla se ukázalo, že prostor hlediště je příliš stísněný. Divadlo mělo na žádost Sboru pojmout 2500 návštěvníků.¹⁴² Zítek si především zakládal na výzdobě foyeru, čímž mu zbyl malý prostor pro přízemí hlediště. Na základě toho musel omezit vstupní část, zadní jeviště a šatny jak pro návštěvníky, tak pro herce.¹⁴³ Počet míst nakonec musel omezit na 1 800. Balkóny v prvním patře navíc vysunul tak, že docházelo ke špatné viditelnosti z první a druhé galerie.¹⁴⁴ Stavební komise proto vyžadovala, aby byly tyto nedostatky opraveny. 27. ledna 1881 slíbil Zítek, že nový projekt divadla vypracuje do února. Ve stanovený den ale předložil plány neúplné.¹⁴⁵ Zcela chybělo podrobné konstruktivní provedení, instalace topení, ventilace a další důležité věci.¹⁴⁶ Divadlo mělo pojmout alespoň 1700 diváků. Zítek navrhl jen 774 sedadel a 456 míst k stání. Výbor poté jeho návrhy vystavil v Měšťanské besedě po dobu čtyř dnů pro posouzení odborných zástupců divadla a členů výboru. Po ostré kritice, sporech a dohadování Zítek odmítl dále spolupracovat pro Národní divadlo a rezignoval. Na jaře roku 1882 divadlo postrádalo architekta a bylo nutné najít nového pro dokončení stavby.¹⁴⁷

Nástupcem po Josefu Zítkovi se stal architekt Josef Schulz, Zítkův žák a nejbližší spolupracovník. Josef Schulz vyžadoval určité podmínky. Chtěl, aby se stavební výbor změnil a aby se účastnil všech schůzí týkajících se rekonstrukce divadla. Tvořilo jej jen pět členů, z nichž dva navrhl on sám.¹⁴⁸ Josef Schulz měl před sebou těžký úkol, neboť musel odstranit škody po požáru, opravit nedostatky Zítkova projektu, a současně vypracovat plán obnovy Národního divadla, v kterém by spojil Prozatímní divadlo s Národním a vystavěl nový jižní objekt. Všechny tyto tři stavby plánoval spojit v jeden celek. 11. dubna 1882 uzavřel Sbor s Schulzem smlouvu na dokončení divadla

¹⁴¹ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 120-122.

¹⁴² BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 45.

¹⁴³ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 20.

¹⁴⁴ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 45.

¹⁴⁵ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 124.

¹⁴⁶ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 220.

¹⁴⁷ IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla*, str. 124.

¹⁴⁸ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 223.

do roku 1883. 9. května 1882 předložil Josef Schulz Sboru rekonstrukční projekt obnoveného divadla.¹⁴⁹

3.7 Rekonstrukce

Nejtěžší úkol spočíval v připojení a úpravě Prozatímního divadla a nově zakoupeného objektu na jižním pozemku. Zde se měly nacházet šatny pro herce, veškerá divadelní správa, malířský sál, skladiště obleků a zkušební sály, jenž dosud byly součástí hlavní divadelní budovy. Ta měla sloužit výhradně pro divadelní představení. Obě budovy měly být spojeny v jeden architektonický celek a sjednoceny se Zítkovým dílem.¹⁵⁰ Schulz se tedy snažil hlavní římsu, vlys i sokl protáhnout a průčelí členit po vzoru Zítka. Na jižní straně nechal vybudovat vestibul se schodištěm. Nad ním se vypíná balustráda se třemi neorenesančními okny, dvěma meziokenními korintskými půlsloupy a dvěma kamennými konzolami po stranách.¹⁵¹

Zvenku Schulz provedl jen menší úpravy. Kopuli posunul za balustrádu, čímž snížil její objem a půdorysnou nepravidelnost.¹⁵² Místo dřevěné střešní konstrukce s dřevěným plechem použil ocelovou, pokrytou plechem a břidlicí.¹⁵³ Do rohů kopule opět umístil čtyři pozlacené stožáry, přičemž do jednoho z nich uložil pamětní listinu se zmínkou o požáru a obětavosti českého národa.¹⁵⁴ Sochařská výzdoba zůstala zachovaná až na Schnirchovy trigy a jednu z múz nad hlavní balustrádou. Schnirch se nabídl k vytvoření nových trig ze zachovalých skic a studií. Z důvodu vysokých nákladů stavební výbor trigy odmítl, stejně jako Společnost vlasteneckých přátel umění. Trigy si nepřál ani architekt Josef Schulz. Až roku 1883, tedy po druhém otevření Národního divadla, vydal Miroslav Tyrš článek, ve kterém projevil zájem o znovuvytvoření trig. Po pěti letech od druhého otevření Národního divadla byl Schnirch požádán k vytvoření čtvrtinových modelů trig, které v letech 1888-1889 provedl. Jedná se v podstatě o předešlé modely, u kterých došlo k drobným úpravám. Trojspřeží rozvinul více do prostoru a upravil postoje Viktorií. Provedení konečných modelů a odlití do bronzu se ale již nedočkal, neboť roku 1901 zemřel. 31. ledna 1903 výbor podepsal smlouvu se třemi sochaři Emanuelem Halmanem, Františkem Rousem a

¹⁴⁹ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 48.

¹⁵⁰ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 227.

¹⁵¹ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 36.

¹⁵² MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 226.

¹⁵³ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 48.

¹⁵⁴ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 311.

Ladislavem Šalounem, kteří Schnirchovo dílo roku 1907 dokončili.¹⁵⁵ Nové provedení trig odpovídalo spíše novobaročnému stylu.¹⁵⁶ Kopyta překračují podstavec a vzbuzují dramatičnost. Tím ruší klid a jednotnost budovy.¹⁵⁷

Josef Schulz se především musel soustředit na odstranění Zítkových nedostatků v hledištní části. Dřevěnou konstrukci hlediště i jevištního zařízení vyměnil za železnou. K oddělení jeviště od hlediště měla sloužit železná opona, sestavená z vrchní i spodní části.¹⁵⁸ Hlediště Schulz zvětšil posunutím zdi do jevištního prostoru. Stažením balkonů a zvýšením stropu hlediště vylepšil výhled z galerií na jeviště, čímž také výrazně snížil počet míst v hledišti z 1800 na 1380. Dále vytvořil větší počet nouzových východů zejména u galerií, balkonů a sociálních zařízení, rozšířil chodby, vylepšil ventilaci a topení. Podél hlediště nechal vybudovat nové schodiště, z důvodu bezpečnosti diváků a herců před požárem.¹⁵⁹

Místo plynového osvětlení zavedl do všech místností, lodžie, portiku, podjezdu a obloukové chodby elektrické světlo od vídeňské firmy Brückner, Ros set Cons podle Edisonova systému. Kromě toho jsou v divadle rozmístěny ochranná světla a lucerny se svíčkami v případě výpadku světla. Parní a elektrodynamické stroje umístil pod zkušební sály.¹⁶⁰

3.8 Výzdoba po požáru

Před požárem nebyly dokončeny všechny malířské práce. Chyběly Tulkovy lunety, Ženíškovy obrazy Mýtu a Života, dvě Alšovy lunety a Hynaisovy malby pro budoár. Po požáru výbor rozhodl pro jejich pokračování. Zbylé malby zůstaly téměř zachovány, přesto bylo třeba některé lehce opravit. Zejména stropní obrazy v hlavním foyeru, které přemaloval Ženíškův pomocník malíř Josef Šubič. Opravy byly zhotoveny během léta 1882. Ve výsledku s nimi Ženíšek byl nespokojený a žádal o jejich přemalování znovu na plátně. V polovině října byly malířské práce ve foyeru dovršeny. K tomu bylo třeba obnovit malby na novém stropu hlediště. Stavební výbor žádal jejich provedení temperou přímo na zdi. Ženíšek ale použil olejové malby na měděných

¹⁵⁵ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 228-232.

¹⁵⁶ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 108.

¹⁵⁷ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 142.

¹⁵⁸ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 312.

¹⁵⁹ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 225-226.

¹⁶⁰ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 346.

deskách, které poté byly na strop upevněny. Poslední dvě Alšovy lunety provedl Adolf Liebscher.

Velká pozornost byla v letech 1882 až 1883 věnována výzdobě královské lóže, komplexu salonků a nové oponě.¹⁶¹ Královské místnosti rozšířil Schulz o bývalou kancelář, kterou upravil za budoár. Z bývalého budoáru a poloviny salonu se stala předsíň.¹⁶² I přesto, že místnosti zůstaly téměř nepoškozené, neboť jejich obrazy se stačily včas vynést, rozhodl výbor pro jejich novou úpravu. Malby Lišky a Schikanedra výbor zamítl.¹⁶³ „S novou generací, již reprezentoval Schulz, vítězila i ve Sboru estetika moderní malby dekorativní, závodící v plnosti a kráse tvaru, v nádheře a lesku barvy s uměním starých mistrů renesančních a barokních.“¹⁶⁴

Tři vlysové obrazy pro budoár s náměty čtyř ročních období Vojtěcha Hynaise výbor zanechal, stejně jako alegorie pro schodiště. Obraz s námětem Zimy Hynais dokončil až roku 1901.¹⁶⁵ Na tomto obraze je vidět proměna Hynaisova umění, k níž postupem času dospěl.¹⁶⁶ „V personifikaci zimy umělec opustil vnější asociace navozené motivy hudebních nástrojů a vystupňoval kontrast poetické představy a superrealistického obrazu krajiny.“¹⁶⁷

K provedení tří vlysových obrazů s historickými náměty v pánském salonu byl vyzván Václav Brožík. Obrazy měl zhotovit do června 1883 a návrh dodat v únoru téhož roku.¹⁶⁸ Na prvním obraze, znázorňující dynastii Lucemburků, spodobnil Karla IV. při udělení privilegií pražské univerzity. Obklopují ho významné osobnosti z řad umění, věd a křesťanstva. Na druhém obraze s Přemyslovskou dynastií zobrazil povolání Přemysla na knížecí trůn. Na posledním obraze znázornil Rudolfa II., obklopeného umělci a učiteli.¹⁶⁹ Pro čtvrtý obraz, umístěný mezi okny salonu navrhl alegorii královské Prahy.

¹⁶¹ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 236-248.

¹⁶² ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 320.

¹⁶³ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 242.

¹⁶⁴ Tamtéž, str. 248.

¹⁶⁵ Tamtéž, str. 269-272

¹⁶⁶ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 143-144.

¹⁶⁷ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 110.

¹⁶⁸ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 248.

¹⁶⁹ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 339.

„Praha jako panovnice třímá žezlo v podobě snítky lípy a u nohou jí malíř umístil zátiší s hudebními a výtvarnými nástroji.“¹⁷⁰ Výzdobou nově vzniklého prostoru – předsíně, byl pověřen Julius Mařák, jenž upřednostňoval krajinomalbu. Horní vlys rozdělil do devíti polí s obrazy českých významných míst a památních krajin. Jednalo se o některá místa, ze kterých pocházely základní kameny Národního divadla.¹⁷¹ Jsou jimi Říp, Hostýn, Velehrad, Radhošť, Hradčany, Blaník, Tábor, Vyšehrad a Domažlice. Všech devět obrazů provedl temperou do roku 1882.¹⁷²

Poslední a nejdůležitější úkol při rekonstrukci Národního divadla spočíval ve zhotovení nové opony. O té se jednalo v červnu 1882 s Františkem Ženíškem a Vojtěchem Hynaisem.¹⁷³ Původní opona byla silně kritizována, především svým provedením. Výbor uvažoval o úpravě Ženíškova starého návrhu Vojtěchem Hynaisem. To ale oba malíři odmítli. V létě 1882 se začalo s Hynaisem jednat o nových návrzích, které do konce roku zaslal.¹⁷⁴ Ve svém návrhu, který realizoval v Paříži, se snažil zobrazit nadšení českého lidu po požáru a jeho úsilí k novému vystavění Národního divadla.¹⁷⁵ Josef Hynais zastával realistické umělecké vyznání a snažil se to zobrazit na své oponě. Usiloval o obraz, v němž by se prolínala alegorická scéna s reálným životem. Snažil se zachytit skutečnost. Nešlo mu o zobrazení kompozičního schématu, které by seskupovalo postavy v jeden celek, jak tomu bylo u Ženíška.¹⁷⁶ „Barevností a ornamentálním pojetím malovaného rámu opony bez figur umělec dílo propojil s architekturou divadla. Hlavní výjev pojal naopak jako malovaný mnohofigurní obraz, a pro jeho řešení by bylo možné hledat analogii v soudobém francouzském umění.“¹⁷⁷

Ústřední postavu výjevu tvoří dvojznačná postava Slavie. Truchlí nad požárem divadla a zároveň je potěšena dary přinášenými lidmi k jeho novému vystavění. Tuto postavu později nahradil symboly Tragédie a Komédie.¹⁷⁸ Tragédie se zlatým věncem na hlavě sedí na korintské hlavici. Komédie, natočená směrem k ní, přikleká pravou nohou na sloupovou hlavici. Vedle nich sedí uprostřed hudebních nástrojů a rukopisů

¹⁷⁰ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 110.

¹⁷¹ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 339.

¹⁷² BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 110.

¹⁷³ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 259.

¹⁷⁴ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 111.

¹⁷⁵ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 48.

¹⁷⁶ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 285-286.

¹⁷⁷ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 111.

¹⁷⁸ Tamtéž, str. 111.

malý chlapec, nasazující si čapku frašky. Nad nimi se vznáší postava génia, držící v jedné ruce věnec vítězství a v druhé červenobílou vlajku. Z levé části opony ztvárnil Hynais umělce, dělníky, malíře a sochaře pracující na výstavbě divadla. Po pravé straně opony zobrazil český národ přinášející dary. Muž s tácem přijímá od žen náhrdelníky, perly, hřebeny aj. Stařec přináší těžký měšec. V popředí stojí žena s dítětem v náruči, podávající vdovský groš. Za sukni se jí drží holčička s květinami v ruce.¹⁷⁹ Malovaný rám ozdobil znaky měst, ze kterých pocházely základní kameny Národního divadla, a rodovými erby vůdců Jana Žižky z Trocnova a Jiřího z Poděbrad. Nad nimi je úzký vlys s ornamenty listů a lipového květu.¹⁸⁰

Už od počátku své práce na oponě se Hynais setkával s řadou výhrad. S jeho prvním návrhem výbor nesouhlasil, neboť mu vadilo zdůrazňování „nemilých dat současné historie“.¹⁸¹ Mimo jiné se mu nelíbilo ani barevné ladění v zelenošedém tónu, jenž není v souladu s úpravou v hledišti. Předělanou oponu předložil 26. září 1883. I přesto, že k ní měl výtky, musel ji přijmout, neboť se blížilo otevření Národního divadla.¹⁸² Oponou byla dovršena výzdoba Národního divadla před jeho znovuotevřením v roce 1883.¹⁸³

3.9 Druhé otevření Národního divadla

I přesto, že rekonstrukce Národního divadla probíhala neuvěřitelnou rychlostí, nepodařilo se divadlo otevřít ve stanovený termín, tedy na sv. Václava. Připojením a přestavěním Prozatímního divadla i nového objektu budovy se nestačily dokončit veškeré práce. Zavedením nového elektrického osvětlení musely v divadle probíhat zkoušky s elektrickými stroji. S blížícím se otevřením Národního divadla bylo nutné zvolit jeho novou správu. 4. dubna 1883 se kvůli sporu s Družstvem Národního divadla vzdal své funkce ředitel Jan Nepomuk Maýr. 12. března 1883 jmenovala valná hromada na své schůzi nového ředitele Františka Adolfa Šuberta.

Dne 18. listopadu 1883 konečně nadešel den, na který český národ čekal dlouhých třicet tři let. Po letech obětavosti, vytrvalosti, nadšení, děsivé katastrofě

¹⁷⁹ ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*, str. 226-230.

¹⁸⁰ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 111.

¹⁸¹ Tamtéž, str. 111.

¹⁸² MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 265-266.

¹⁸³ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 111.

i novém vystavění bylo dílo dokončeno.¹⁸⁴ „Co zpočátku se zdálo pouhým snem šlechetných buditelů našich, již učiněno krásnou skutečností.“¹⁸⁵ Počítalo se s velkolepými slavnostmi, jako tomu bylo při položení základního kamene.¹⁸⁶ Druhé a konečné otevření Národního divadla se mělo stát další národní manifestací.¹⁸⁷ To se ale neuskutečnilo a to jednak z důvodu finančních, tak i kvůli opožděnému dokončení budovy. V polovině listopadu nepřipadalo vhod, uspořádat slavnosti pod širým nebem.¹⁸⁸ Muselo tak být upuštěno od plánovaného velkého průvodu a lidové slavnosti na Střeleckém a Žofínském ostrově.¹⁸⁹

Dopoledne, v den otevření Národního divadla, se členové Družstva Národního divadla, Sboru pro zřízení Národního divadla, intendant a stavitelé sešli na jevišti Národního divadla. Slavnostního projevu se zhostili František Ladislav Rieger, Emilián Skramlík a na závěr i ředitel divadla František Adolf Šubert. František Ladislav Rieger předal Národní divadlo zemskému výboru, divadelnímu družstvu a ředitelstvu ke stálému provádění her. Poté se pořádala slavnostní akademie pro veškeré obecnstvo, kterou zahájila Smetanova předehra. Následoval básnický proslov Jaroslava Vrchlického, pronesený Marií Bittnerovou. Po něm se hrála Dvořákova předehra Husitská a Bendlova kankáta. Slavnostní akademii zakončil doslov opět od Jaroslava Vrchlického, pronesený Jaroslavem Seifertem. Večer se konalo představení Smetanovy Libuše. Den otevření Národního divadla byl završen slavnostním osvětlením.¹⁹⁰ Václavské náměstí osvítilo plynové světlo, Ferdinandovu třídu a Františkovo nábřeží elektrické světlo.¹⁹¹

Následujícího dne usedla slavnostní valná hromada v sále Měšťanské besedy. František Ladislav Rieger poděkoval architektu Josefu Schulzovi, místopředsedovi Škardovi a dalším za dosavadní práci a zásluhy pro Národní divadlo. Odpoledne byl pořádán slavnostní banket. Po něm se hrála historická tragédie Salomena od Bohumila Adámka a třetí den Dvořákův Dimitrij. Tím byly slavnosti k otevření Národního divadla ukončeny. 25. listopadu navštívil divadlo i princ Rudolf se svojí chotí. Na podnět

¹⁸⁴ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 328-348.

¹⁸⁵ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 130.

¹⁸⁶ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 348.

¹⁸⁷ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 130.

¹⁸⁸ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 348.

¹⁸⁹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 128.

¹⁹⁰ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 354-356.

¹⁹¹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 131.

ředitele Šuberta byly v listopadu i prosinci vypraveny zvláštní vlaky se sníženými cenami, které umožnily navštívit divadlo i lidem z českého venkova.¹⁹²

3.10 Interiér

Do hlavního vestibulu se vchází jedněmi z pěti dveří z portikové chodby.¹⁹³ Při vstupu je divák oslněn vznešeností a krásou.¹⁹⁴ Stropní vyhloubené pole, dělené podvojnými břevny, zdobí oranžová plocha se zlatými hvězdami a zlatým orámováním. Ze stěn vystupují pilastry s bílými hlavicemi a zlatým zakončením.¹⁹⁵ Ze vstupního vestibulu vede pět otevřených vstupů se šesti schody do zvýšeného vestibulu. Na jejich obou koncích stoupá schodiště k prvnímu a druhému balkonu.¹⁹⁶

V prvním patře propojuje obě schodiště úzká, ale bohatě zdobená spojovací chodba. Ta zároveň tvoří předsíň do hlavního foyeru. Zde Zítek důkladně zalomil dvojice pilastrů, hlavní římsu i obloukové pásy. Strop zaklenul do sytě modrých kopulek s paprčitými slunci. Oblouková pole jsou pozlacená hvězdami. Na stěnách vysunul dvojité pilastry s vyzlacenými akantovými hlavicemi se závitnicemi a palmetou.

Do velkého foyeru se vstupuje třemi obdélnými portály ze spojovací chodby.¹⁹⁷ Hlavní foyer tvoří reprezentační sál Národního divadla, a tudíž obnáší nejbohatší malířskou výzdobu.¹⁹⁸ Mramorové zdi Zítek členil dvojicemi bílých pilastrů s vyzlacenými akantovými hlavicemi se závitnicemi a palmetou. Nad pilastry vede zlacená římsa, osázená zlatými listy. Na bočních stěnách se otevírají dveře do galerie. Na foyer navazuje lodžie, ze které se nabízí překrásný výhled na Vltavu, Petřín i Hradčany.¹⁹⁹

Důležitou součástí výzdoby divadla představuje královská lóže a k ní napojené 3 salonky – pánský salon, budoár a předsíň. Do tohoto královského komplexu se vchází z nábrežního portiku přes vestibul a samostatné mramorové schodiště se zlaceným

¹⁹² ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 358-365.

¹⁹³ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 65.

¹⁹⁴ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 72.

¹⁹⁵ ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*, str. 34.

¹⁹⁶ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 65.

¹⁹⁷ ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*, str. 35-36.

¹⁹⁸ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 71.

¹⁹⁹ ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*, str. 38.

zábradlím a motivy české koruny. Nově vzniklý vstupní prostor – předsíň, po stěnách zdobí šedozelené tapety. Strop je rozdělen do polí a vyplněn českými znaky.²⁰⁰ V budoáru převažují světlé, jemné barvy. Stěny pokrývají blankytně modré tapety s jemnými reliéfními ornamenty. Nástrovní medailonky s motivy dvanácti měsíců roku vytvořil Bohuslav Schirch.²⁰¹ Zbarvení pánského salonu je zlatavé se žlutí tapet a zlatou profilací říms. Strop je dělen do kaset a zdoben zlacenou ornamentální výzdobou s tmavě červeným odstínem. Nábytek v salónech i královské lóži dodala firma Skramlík a synové.²⁰²

Na konci spojovací chodby se otevírají dveře do hlediště, kde se nachází přízemí s místy k sezení, dva balkóny a dvě galerie. Na úrovni prvního balkonu po pravé straně se nachází královská lóže, jejíž stěny pokrývají hedvábné rudé tapety. Sedadla z černého dřeva jsou pokrytá červeným povlakem. O dekoraci hlediště se zasloužil Bohuslav Schirch. Balkóny a galerie zdobily pozlacené reliéfní plastiky. Po obou stranách královské lóže nechal umístit pozlacené karyatidy a nad nimi velkou zlatou korunu.²⁰³ Nad hlavní jevištní částí vytvořil Schirch tympanon, ve kterém znázornil alegorii vítězné Čechie, při kladení věnců na hlavu divadelních Múz Melpomeny a Thalie. Vedle nich klečí mladík, hrající na lyru a z druhé strany mladík s panterem. Také se zde nachází labuť a delfín jako pěvecké znaky.²⁰⁴ Pod ním umístil symbolický velký nápis *Národ sobě, spolu se třemi znaky zemí koruny české – Čech, Moravy a Slezska*.²⁰⁵ Dominantu hlediště tvoří strop a opona. Na stropě se třpytí lustr, vyrobený z pozlaceného bronzu mohučskou firmou, jenž je obklopen bohatou ornamentální výzdobou a osmi alegoriemi umění.²⁰⁶ Nejdůležitější složku výzdoby divadla představuje opona.²⁰⁷

K první a druhé galerii vede schodiště z hlavního vestibulu. Zde se opět nachází foyer se skromnější architektonickou i výtvarnou výzdobou.²⁰⁸

²⁰⁰ ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 339.

²⁰¹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 110.

²⁰² ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*, str. 320-339.

²⁰³ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 109.

²⁰⁴ Tamtéž, str. 44.

²⁰⁵ Tamtéž, str. 109.

²⁰⁶ ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*, str. 51.

²⁰⁷ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 110.

²⁰⁸ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 81.

3.11 Úpravy Národního divadla po jeho druhém otevření

Po dokončení stavby a druhém otevření Národního divadla proběhlo ještě několik dalších úprav.²⁰⁹ V 90. letech 19. století se Zemský výbor rozhodl rozšířit sochařskou výzdobu i ve vnitřních prostorech divadla, jako poctu významným osobnostem, jež se zasloužily o Národní divadlo i český divadelní život. Mezi ně patřili jak hudební skladatelé, tak dramatičtí spisovatelé, pěvci a herci, architekti, malíři a sochaři.²¹⁰ Portrétní galerie těchto významných osobností byla umístěna v hlavním foyeru, spojovací chodbě, vestibulu, zvýšeném vestibulu, malém foyeru před první galerií a v dalších prostorech divadla, které nejsou veřejnosti přístupné, např. v technicko-správní části budovy. „Galerie podobizen v Národním divadle se záhy stala galerií českého sochařství – přehlídkou tvorby zakladatelů tohoto silného oboru zdejšího výtvarného umění od konce 19. a počátku 20. století.“²¹¹

V roce 1892 požádalo Družstvo Národního divadla Josefa Václava Myslbeka k vytvoření podobizny Bedřicha Smetany a alegorické postavy Hudby pro hlavní foyer. Na postavě Hudby pracoval dlouhých dvacet dva let. Do té doby vypracoval mnoho skic. Hudbu nakonec vyjádřil postavou dívky slovanského typu, svírající k hrudi varyto.²¹² „ Jeho představa o Hudbě ztělesněné byla úzce spojena s mytologií národní duše a s pochopením specifické české hudebnosti.“²¹³ V roce 1894 Zemský výbor objednal u Josefa Václava Myslbeka portrét herce a spisovatele Josefa Jiřího Kolára.²¹⁴ Na mramorových konzolách v hlavním foyeru jsou dále umístěny podobizny předsedy Sboru Františka Ladislava Riegra, Karla Sladkovského, Františka Jeřábka a skladatele Karla Bendla, Emanuela Bozděcha, Antonína Dvořáka, Josefa Kajetána Tyla, Václava Klimenta Klicpery, Františka Kolára.

Ve spojovací chodbě před hlavním foyerem je vyobrazen spisovatel Jaroslav Vrchlický, skladatel Leoš Janáček, herci J. Průcha, J. Mošna a další. Vstupní vestibul zdobí sochy spisovatelů Ladislava Stroupežnického a Antonína Jiráska, malířů Františka Ženíška, Vojtěcha Hynaise, Mikoláše Alše a tanečníka A. Bergera. Ve

²⁰⁹ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 57.

²¹⁰ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 272.

²¹¹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 112.

²¹² MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 272-277.

²¹³ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 112.

²¹⁴ MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*, str. 278.

zvýšeném vestibulu se nachází podobizny herců Z. Štěpánka, V. Vydry, M. Hübnerové, E. Vojana, pěvců V. Zítka, Evy Destinové, spisovatele Karla Čapka a skladatele B. Martinů. Ve foyeru před první galerií jsou umístěny podobizny ředitele Národního divadla Františka Adolfa Šuberta, režisérů Jaroslava Kvapila, K. H. Hilara a F. Pujmana, pěvců E. Buriana, E. Pollerta a další.²¹⁵

Rozsáhlejší úpravy a obnovy Národního divadla nastaly ve 20. století.²¹⁶ Vedle historické budovy vzniklo zázemí divadla, které sloužilo jako sklad dekorací, malířská a truhlářská dílna. Roku 1915 došlo k připojení Národního divadla na městskou elektrickou síť. Mimo jiné byla roku 1934 vystavěna v Divadelní ulici Doplňovací budova Národního divadla pro zaměstnance a správu, čímž se zvětšily šatny pro sbor opery, baletu a také zadní jeviště. Následovala úprava topení, osvětlení a větrání v celé budově Národního divadla.²¹⁷ V letech 1958-1959 došlo k úpravě foyeru první galerie. Ze čtyř malých prostorů vznikl jeden, jehož tři reliéfy vytvořil Karel Hladík. Prostor dále zdobí série sedmi obrazů od Vincence Beneše s motivy míst, ze kterých pocházejí základní kameny.²¹⁸

Po druhé světové válce vyžadovala budova Národního divadla celkovou rekonstrukci, jak interního, tak externího prostoru. Technické vybavení dospělo ke kritickému stavu.²¹⁹ Prostory šaten, zkušeben pro všechny členy souboru, pracoviště technických zaměstnanců, sociální vybavení a šatny pro návštěvníky potřebovaly vylepšit a rozšířit.²²⁰ Roku 1957 se vedl spor o Kaurovy domy, které se nacházely v bezprostřední blízkosti historické budovy. Jedna skupina architektů chtěla domy zachovat jako kulturně historickou památku, druhá skupina souhlasila s jejich stržením kvůli havarijnímu stavu.²²¹ V roce 1958 byly Kaurovy domy zbourány.²²² Tím se uvolnil pozemek pro další novostavbu, ve které se měly nacházet kanceláře, studia, stálá zkušební scéna, sklad kulis, dílny, restaurace, kavárna a další společenské prostory.²²³ Ve stejném roce se pořádala veřejná soutěž na rekonstrukci a dostavbu Národního divadla. Kvůli neúspěšnosti musela být roku 1962 vypsána druhá veřejná soutěž, v níž

²¹⁵ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 71-82.

²¹⁶ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 112.

²¹⁷ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 41-42.

²¹⁸ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 112.

²¹⁹ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 57.

²²⁰ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 44.

²²¹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 155.

²²² NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 45.

²²³ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 94.

porota obdržela sto šest došlých návrhů. V letech 1964-1965 proběhla tedy ještě užší soutěž, ve které zvítězil návrh architekta Bohuslava Fuchse, jeho syna Kamila Fuchse a Mojžíra a Aleny Korvasových. V roce 1965 byla zřízena ideová rada, která měla dohlížet na dostavbu Národního divadla. Se stavbou se ale nezačalo, neboť v roce 1972 Bohuslav Fuchs zemřel. Projektové přípravy se ujal Státní ústav pro rekonstrukci památkových měst a objektů v Praze. Vypracováním celkové rekonstrukce Národního divadla byl pověřen architekt Zdeněk Vávra ve spolupráci s Františkem Flašarem. Roku 1973 byl ještě hlavním projektantem objemové studie dostavby Národního divadla zvolen Pavel Kupka.²²⁴

1. dubna 1977 došlo k uzavření historické budovy. 26. května téhož roku vydal Obvodní národní výbor stavební povolení k rekonstrukci a o rok později i k zástavbě okolí.²²⁵ Termín otevření byl plánován na 18. listopadu 1883 k 100. výročí otevření Národního divadla.²²⁶ 3. dubna 1977 došlo k odstřelení Doplnovací budovy, čímž se uvolnilo místo pro další stavby. Podle nového návrhu se měl soubor dostavby skládat ze tří samostatných objektů. Na nároží Divadelní a Ostrovní ulice se měla nacházet správní budova, na Národní třídě velký objekt se společenským sálem s výstavními prostory a mezi nimi divadelní kavárna, restaurace, závodní jídelna s kuchyní a salonky pro veřejnost.²²⁷ Sklady měly být umístěny v podzemí.²²⁸ Roku 1981 se rozhodlo, že společenský sál bude změněn na novou menší divadelní scénu, čímž se zvýšila i kapacita divadla.²²⁹ Projektem Nové scény byli pověřeni Josef Svoboda, Zdeněk Kuna a Karel Prager. Nová scéna Národního divadla měla sloužit pro činohru, operu, balet, Laternu magiku, případně pro různá představení z oblasti tance, výtvarného umění či dětských představení.²³⁰ Uvnitř budovy se nacházejí společenské foyery, divadelní šatny, jeviště a hlediště.²³¹

Současně s výstavbou nových objektů probíhala i rekonstrukce hlavní budovy Národního divadla.²³² Vnější fasádu musel stavební kolektiv celou obnovit. Dveře

²²⁴ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 58-63.

²²⁵ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 45.

²²⁶ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 94.

²²⁷ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 48.

²²⁸ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 94.

²²⁹ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 49-51.

²³⁰ Nová scéna Národního divadla. *Novascena* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.novascena.cz/cs/novascena/99.html>.

²³¹ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 225-226.

²³² BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 94.

i okna byly restaurovány, ve většině případů nově zhotoveny. Práce na sochařských dílech se ujali restaurátoři Českého fondu výtvarných umění. Všechna sochařská díla byla povrchně ošetřena, v některých případech opravena. Velké změny nastaly v interiéru divadla. Pod vstupním vestibulem vznikl nový prostor, kam architekt Zdeněk Vávra přemístil šatny pro diváky. Prostory pro občerstvení diváků umístil do přízemí, k druhému balkónu a první galérii. Kuřárny se nacházejí na prvním i druhém balkóně a na první galérii.²³³ Před vstupem do první a druhé galérii vznikly další šatny pro 400 diváků.²³⁴

Hlavní jevištní prostor rozšířil Vávra o zadní jeviště pro využití herců v průběhu představení. Na jejím konci nechal vybudovat výtah napojený na tunel, jenž zajišťuje přísun dekorací, kostýmů a rekvizit ze skladu, nacházející se pod novou provozní budovou.²³⁵ Předtím se dekorace přivážely pomocí velkých stěhovacích vozů k bočnímu nábrežnímu vchodu. Plochu hlavního jeviště tvoří devět propadových stolů. Ty mohou sjet pod jevištní podlahu, ale i vzhůru nad hrací plochu ve vzdálenosti 3,5 metru. Dříve bylo v podlaze jeviště zabudováno šest pohyblivých pódíí. Změny nastaly také v provazišti a orchestřišti. Místo padesáti ručních tahů se používá třicet hydraulicky řízených a devatenáct ručních tahů pro jemné změny v průběhu představení. Podlaha orchestřiště navazuje na šachtu ve druhém suterénu. Šachta je vybavená zařízením, které umožňuje snadnou manipulaci s podlahovou plochou orchestřiště.²³⁶ V hledišti se kromě slavnostní Hynaisovy opony nachází ještě přední železná opona, která odděluje hlediště od jeviště, hlavní opona a druhá železná opona pro případ požáru.²³⁷

Pozornost věnoval Vávra především rekonstrukci hlediště. Zde bylo potřeba opravit strop s Ženíškovými alegoriemi včetně lustru, poprsníky se zlacenou štukaturou, fibulární vlasy, malovaný závěs u portálového vchodu, tympanon nad jevištním sálem a malířské práce na omítkách. Současně s tím musel restaurovat železnou oponu i slavnostní oponu. Křesla v hledišti vyměnili restaurátoři za nová, podle náčrtku Josefa Schulze a to jak v barevném, tak i povrchovém řešení. V lóžích provedli štukatéřské a

²³³ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 89-111.

²³⁴ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 81.

²³⁵ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 91-99.

²³⁶ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 150-152.

²³⁷ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 40.

pozlacovačské práce, a také elektroakustické ozvučení. Na úrovni druhé galerie byly vestavěny varhany.²³⁸ Počet míst v hledišti snížil Vávra na 986.²³⁹

Na konci přízemí hlediště je umístěn technický blok s kabinami osvětlovačů, zvukařů a promítačů. Zařízení pro záznamovou režii se nachází na druhé galerii v části Prozatímního divadla.²⁴⁰ Zvukovou techniku zpočátku tvořily dva gramofony s několika reproduktory, které později nahradilo novější zařízení. V hledišti se nachází vysoce výkonná stereofonní soustava.²⁴¹ K lepší srozumitelnosti slouží ambiofonní zvukové efekty. Zahraničním návštěvníkům je umožněn poslech z překladatelského zařízení. Pro kontakt mezi účinkujícími a orchestrem slouží mobilní reprosoustavy. Veškeré funkce scénického osvětlení jsou ovládány počítačem, umístěným ve scénickém bloku.

Vstupní vestibul, oba foyery a první galerie nevyžadovaly příliš velké změny. Ve foyeru došlo k restaurování bronzové sochy Hudby i všech nástěnných a nástropních maleb včetně čtrnácti lunet od Mikoláše Alše. Restaurovány byly i podobizny osobností, umístěné ve vstupním vestibulu, hlavním foyeru, spojovací chodbě a na dalších místech. Největší péči si zasluhoval královský soubor – portik, vestibul, schodiště, předsín, pánský salon, budoár. Zde došlo k obnově stropů, tapet stěn, vnitřního vybavení salonů i veškeré malířské výzdoby.

Během rekonstrukce vznikla i nová výtvarná díla. Na podestě schodiště v budově pro zaměstnance je na mramorovém podstavci osazeno sousoší Píseň o mé vlasti od Jana Hány. Pod vstupním vestibulem v šatně diváků jsou na konzolách umístěny architekti J. Zitek a J. Schulz. V přízemí naproti hlavnímu vstupu najdeme bronzovou pamětní desku s daty budování Národního divadla, jejímž autorem je Miloš Zet. Nová výtvarná díla byla dále umístěna do prostoru bufetu 2. balkonu a 1. galerie.²⁴² Mezi hlavní budovou Národního divadla a novostavbou se nachází socha Jaro od Josefa Malejovského.²⁴³ Na rekonstrukci a budování novostavby se podíleli ti nejlepší pracovníci, ať už dělníci, montéři, technici, dodavatelé stavby či technologií, projektanti, různé organizace, stavitelé. Všichni tyto pracovníci byli zapsáni

²³⁸ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 113-114.

²³⁹ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 94.

²⁴⁰ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 103.

²⁴¹ PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*, str. 152.

²⁴² ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 99-125.

²⁴³ BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*, str. 112.

do „Zlaté knihy“, uložené v Národním divadle.²⁴⁴ Po ukončení rekonstrukce následovalo slavnostní otevření 18. listopadu 1883 Smetanovou Libuší.²⁴⁵ Novou scénou Národního divadla zahájilo 20. listopadu 1983 představení Strakonický dudák od Josefa Kajetána Tyla.²⁴⁶

V současnosti se Národní divadlo skládá ze čtyř souborů – Opery, Činohry, Baletu a Laterny Magiky. Umělecké správě divadla náleží kromě Národního divadla ještě další čtyři scény – Stavovské divadlo, Státní opera, Nová scéna a Divadlo Kolowrat.²⁴⁷

„Národním divadlem byl předjímán vznik celospolečenského vlastnictví naší doby. V oblasti kultury bylo od 60. let minulého století chápáno spontánně jako symbol znovuzrození národa a jeho tvořivých sil, jako naše nejvýznamnější umělecká instituce. Toto pojetí zůstává dosud střeženo a chráněno.“²⁴⁸

²⁴⁴ ŠNEJDAR, Josef. *Národní divadlo*, str. 314.

²⁴⁵ Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05].

Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/o-nas>.

²⁴⁶ Nová scéna Národního divadla. *Novascena* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.novascena.cz/cs/novascena/99.html>.

²⁴⁷ Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05].

Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/o-nas>.

²⁴⁸ NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*, str. 39.

4 ZÁVĚR

Jak jsem již uvedla v úvodu, cílem mé bakalářské práce bylo zmapovat průběh výstavby Národního divadla od položení základního kamene a porovnat tvář budovy při prvním a druhém otevření. Tento „Chrám dramatického umění“ je úzce spjatý s národním obrozením. Stal se symbolem českého vlasteneckého smýšlení a pocitu národní sounáležitosti. O jeho výstavbu usiloval český národ vlastní silou a pomocí dlouhých třináct let. I přes jisté neshody ve Sboru pro zřízení Národního divadla, politické souboje a nedostatek finančních prostředků se podařilo stavbu dokončit.

Národní divadlo je ve značné míře dílem architekta Josefa Zítka. Tomu se podařilo zasadit budovu do stísněného, nepravidelného prostoru a vystavět ji v ušlechtilém a vznešeném neorenesančním slohu. Tomuto slohovému pojetí odpovídá řád a jednotnost stavby, střídmost výzdoby, harmonie oblouků a vznešená profilace říms. Po požáru se Zítkův nástupce, architekt Josef Schulz, snažil zachovat Zítkův architektonický styl a skloubit jak připojené Prozatimní divadlo, tak i nově vzniklý objekt v jeden harmonický celek. Značnou pozornost věnoval protipožárnímu zabezpečení. Provedl rovněž mnoho změn v rámci dynamického rozvoje moderní doby. Pozdější rekonstrukce budovy je dílem architekta Zdeňka Vávry. Ten musel divadlo uzpůsobit modernímu divadelnímu provozu a nové technice.

Umělci, podílející se na vnější i vnitřní výzdobě, se od sebe lišili svým uměleckým vyznáním a nazíráním. Jedni se snažili zobrazovat různé výjevy z mýtických dob české historie, alegorické postavy a postavy bájných hrdinů. Autoři chtěli působit na duši a city, vzbudit hrdost, vášeň na český národ. Čerpali např. z Rukopisů, které byly podnětem ke vzniku mnoha hodnotných děl na výzdobě Národního divadla. Druzí usilovali o zachycení skutečnosti.

Práce mi přinesla přehled, jak o historických okolnostech této významné stavby, tak o samotné historii Národního divadla, jeho výstavbě a výzdobě. Mimo jiné jsem zjistila, že významný malíř Václav Brožík, jenž se podílel na výzdobě pánského salonu, pochází z mého blízkého okolí. Stavba Národního divadla znamenala výrazný mezník v kultuře českého národa a toto divadlo stále představuje jednu z nejvýznamnějších kulturních institucí v České republice.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

- BARTOŠ, Jan. *Národní divadlo a jeho budovatelé: Dějiny Národního divadla, 1. Díl*. Praha: Sbor pro zřízení Národního divadla, 1933.
- BĚLINA, Pavel a spol. *Dějiny země koruny české II: Od nástupu osvícenství po naši dobu*. 1. vydání. Praha: Paseka, 1992. ISBN 80-85192-30-6.
- BENEŠOVÁ, Zdeňka a spol. *Národní divadlo: Historie a současnost budovy*. 1. vydání. Praha: Národní divadlo, 1999. ISBN 80-7258-001-9.
- BLAŽÍČKOVÁ-HOROVÁ, Naděžda a spol. *Dějiny českého výtvarného umění 1780/1890*. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0735-0.
- ČERNÝ, František a spol. *Divadlo v Kocích: Nejstarší pražské městské divadlo*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1992. ISBN 80-7038-210-4.
- ČERNÝ, František a spol. *Sto let Národního divadla*. 1. vydání. Praha: Albatros, 1983.
- DVOŘÁKOVÁ, Zora. *Josef Zítek: Národní divadlo a jeho tvůrci*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1983.
- HORA-HOREJŠ, Petr. *Toulky českou minulostí*. 1. vydání. Praha: Baronet, 1997. ISBN 80-1214-039-6.
- IVANOV, Miroslav. *Požár Národního divadla aneb příliš mnoho příčin*. 2. vydání. Praha: Academia, 2000. ISBN 80-200-0786-5.
- KLÍMA, Arnošt. *Rok 1848 v Čechách*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1949.
- KOČÍ, Josef. *České národní obrození*. 1. vydání. Praha: Svoboda, 1978.
- MATĚJČEK, Antonín. *Národní divadlo a jeho výtvarníci*. 2. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1954.
- MÍČKO, Miroslav. *Mikoláš Aleš/Vlast*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1952.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan. *Dějiny české literatury II.: Literatura národního obrození*. 1. vydání. Praha: Československá akademie věd, 1960.

- NOVÁK, Jan Václav. *Přehledné dějiny literatury české*. 5. vydání. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-105-1.
- NOVÝ, Otakar. *Národní divadlo: Stručné dějiny jeho budování a průvodce budovou*. Praha: Národní divadlo v Praze, 1983.
- PACOVSKÝ, Jaroslav. *Historie budovy Národního divadla*. 1. vydání. Praha: Panorama, 1983.
- PETRAŇ, Josef a spol. *Počátky českého národního obrození: Společnost a kultura v 70. až 90. letech 18. století*. 1. vydání. Praha: Academia, 1990. ISBN 80-200-0061-5.
- ŠÍPEK, Karel. *Vzpomínky na Prozatimní: Osm kapitol z minulosti českého divadla*. Praha: F. Topič, 1918.
- ŠTĚPÁN, Václav a spol. *Prozatimní divadlo 1862-1883, 1. díl*. 1. vydání. Praha: Academia, 2006.
- ŠNEJDAR, Josef a spol. *Národní divadlo*. 2. vydání. České Budějovice: Pozemní stavby ve spolupráci s nakladatelstvím Olympia, 1987.
- ŠUBERT, František Adolf. *Národní divadlo v Praze: Dějiny jeho i stavba dokončená*. Praha: J. Otto, 1881.
- TUREČEK, Dalibor. *Česká literatura národního obrození*. 2. vydání. České Budějovice: Pedagogická fakulta jihočeské univerzity České Budějovice, 1995. ISBN 807040-122-2.
- VLAŠÍN, Štěpán a spol. *Slovník literárních směrů a skupin*. 2. vydání. Praha: Orbis, 1977.
- VONDRA, Roman. *České země v letech 1705-1792: Rok absolutismu, osvícenství, paruk a třírohých klobouků*. Praha: Libri, 2010. ISBN 978-80-7277-448-7.
- ŽÁKAVEC, František. *Chrám znovuzrození: O budovatelích a budově Národního divadla*. Praha: Jan Štenc, 1918.

Internetové zdroje:

Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z:
<http://www.narodni-divadlo.cz/cs/o-nas>.

Nová scéna Národního divadla. *Novascena* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z:
<http://www.novascena.cz/cs/novascena/99.html>.

6 RESUMÉ

The main purpose of this dissertation was to chart the progress of the construction of The National Theatre in Prague since the laying of the foundation stone to the reopening and to compare the face of the building at the first and second opening.

I divided the dissertation into two basic parts. The first part provides an overview of the historical circumstances which led to the idea of building its own Czech theatre. In this part I also describe the way which led to the laying of the foundation stone of The National Theatre. The second part deals with The National Theatre itself. I divided this part into eleven subchapters. In the first one I mention the celebration of the laying of the foundation stone. The other two subchapters pay attention to the construction and the decoration of the theatre. The fourth subchapter depicts a significant event, that is the first opening of The National Theatre and the preparations relating to it. Following two subchapters deal with the fire, its investigation and the preparations for the renewal of the theatre. In the next three subchapters I apply my mind to the reconstruction of the theatre, the decoration after the fire and its second opening. In the last but one subchapter I describe the interior of The National Theatre. In the final subchapter I deal with the adjustment of The National Theatre after its second and final opening.

The National Theatre became the symbol of the Czech patriotism and strengthened the sense of the national belonging. The construction of The National Theatre signified a turning point in the culture of the Czech nation and this theatre still represents one of the most significant cultural institutions in the Czech Republic.

7 PŘÍLOHY

1. Slavnost položení základního kamene Národního divadla
2. Národní divadlo, rok 1881 před požárem
3. Národní divadlo, rok 1898
4. Národní divadlo – pohled ze Střeleckého ostrova
5. Hlavní průčelí Národního divadla
6. Fotografie – Triga
7. Pohled na jeviště Národního divadla
8. Hlediště Národního divadla
9. Opona Františka Ženíška
10. Opona Vojtěcha Hynaise
11. Hlavní foyer Národního divadla

Příloha 1.: Slavnost položení základního kamene Národního divadla

Převzato z: Historické fotografie - Národní divadlo. *Fotohistorie* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: http://www.fotohistorie.cz/Praha/Praha-mesto/Nove_Mesto/Narodni_divadlo/Default.aspx.

Příloha 2.: Národní divadlo, rok 1881 před požárem

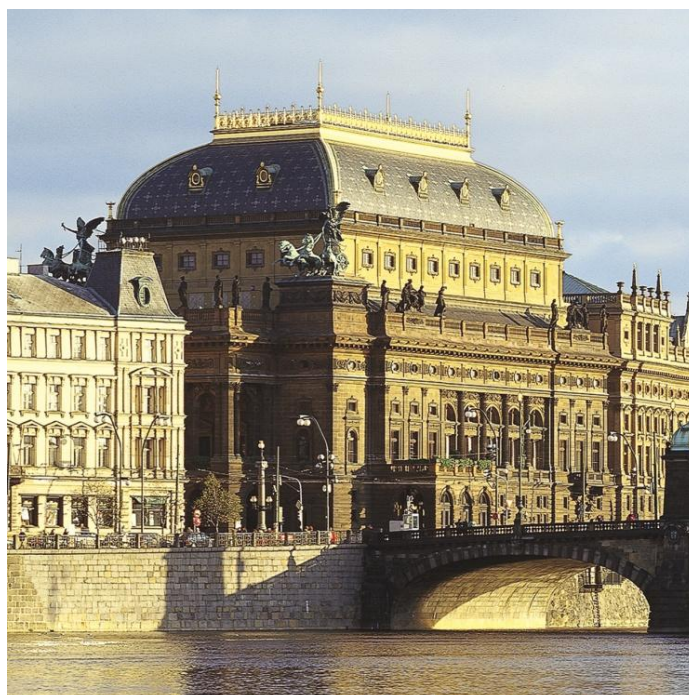
Převzato z: Historické fotografie - Národní divadlo. *Fotohistorie* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: http://www.fotohistorie.cz/Praha/Praha-mesto/Nove_Mesto/Narodni_divadlo/Default.aspx.

Příloha 3.: Národní divadlo, rok 1898

Převzato z: Historické fotografie - Národní divadlo. *Fotohistorie* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: http://www.fotohistorie.cz/Praha/Praha-mesto/Nove_Mesto/Narodni_divadlo/Default.aspx.

Příloha 4.: Národní divadlo - pohled ze Střeleckého ostrova

Převzato z: Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/narodni-divadlo>.

Příloha 5.: Hlavní průčelí Národního divadla

Převzato z: Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05].
Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/narodni-divadlo>.

Příloha 6.: Fotografie – Triga

Převzato z: Fotografie pořízená autorkou

Příloha 7.: Pohled na jeviště Národního divadla

Převzato z: Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05].
Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/narodni-divadlo>.

Příloha 8.: Hlediště Národního divadla

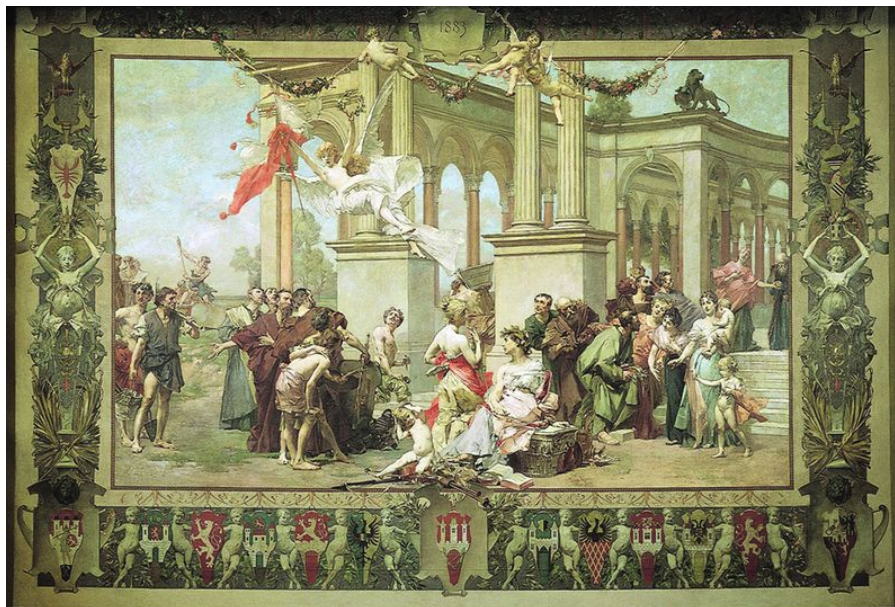
Převzato z: Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05].
Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/narodni-divadlo>.

Příloha 9.: Opona Františka Ženíška

Převzato z: Databáze českého amatérského divadla. *Amaterskedivadlo* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://amaterskedivadlo.cz/main.php?data=opona&id=148>.

Příloha 10.: Opona Vojtěcha Hynaise

Převzato z: Databáze českého amatérského divadla. *Amaterskedivadlo* [online]. [cit. 2014-04-05]. Dostupné z: <http://amaterskedivadlo.cz/main.php?data=opona&id=148>.

Příloha 11.: Hlavní foyer Národního divadla

Převzato z: Národní divadlo Praha. *Narodni-divadlo* [online]. [cit. 2014-04-05].
Dostupné z: <http://www.narodni-divadlo.cz/cs/narodni-divadlo>.